

BURSA **KOOPERATİFÇİLİĞİNİN** **VİZYONU**

Panel ve Çalıştay Raporu

BURSA
KOOPERATİFÇİLİĞİNİN
VİZYONU
Panel ve Çalıştay Raporu

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)

Yeni Yalova Yolu 4.Km Buttım İş Merkezi
Buttım Plaza Kat 6 16250 Osmangazi/Bursa TÜRKİYE
T. 0224 211 13 27 • F. 0224 211 13 29
bebka@bebka.org.tr • www.bebka.org.tr
twitter.com/tcbebka

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)

Bursa Yatırım Destek Ofisi

Yeni Yalova Yolu 4.Km Buttım İş Merkezi
Buttım Plaza Kat 6 16250 Osmangazi/Bursa TÜRKİYE
T. 0224 211 13 27 • F. 0224 211 13 29
bursa@bebka.org.tr • www.bursainvest.gov.tr

BURSA KOOPERATİFÇİLİĞİNİN VİZYONU PANEL ve ÇALIŞTAYI ÇALIŞMA GRUBU

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) Bursa Yatırım Destek Ofisi

Bursa Ticaret İl Müdürlüğü

Raporu Hazırlayanlar

Bursa Yatırım Destek Ofisi

© BEBKA tarafından hazırlanmış ve yayımlanmıştır.
Özel ve tüzel kişiler tarafından çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve
satılamaz. İzinsiz kullanılamaz.

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)
Ekim 2016

Sunuş

Kooperatifler; yardımlaşma ve dayanışma gibi değerlerin öne çıktığı girişimler olarak diğer işletme tiplerinden ayrılmaktadır. Bu sebeple, kooperatifçilik, bireylerin ve toplumun ekonomik ve sosyal kalkınması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, birçok ülkede kooperatifler, kamu ve özel sektörden sonra üçüncü sektör olarak ön plana çıkmaktadır.

Onuncu Kalkınma Planı'nda ortak iş yapma kültürüne, sermaye birikimine ve gelir dağılımına olumlu katkıları açısından önem taşıyan kooperatifçiliğin geliştirilmesine vurgu yapılmıştır. Planda özellikle bireylerin ve küçük işletmelerin ekonomik ve sosyal refaha katkılarını artırmak üzere kooperatifleşme faaliyetleri özendirileceği belirtilmektedir.

Toplumda dayanışmaya dayalı, istihdamı artırıcı bir sektör olarak kooperatifçiliğin geliştirilmesi için dünyada yeni alanlarda kooperatifleşme özendirilmektedir. Böylelikle, bir yandan var olan kooperatiflerin ekonomiye katkısı artırılırken, diğer yandan yeni sektörlerde yeni kooperatiflerin rol alması sağlanmaktadır. Türkiye'de dünyadaki gelişmelere de paralel olarak, sosyal ve ekonomik olarak önem arz eden kooperatifçiliğe dikkat çekilmesi ve kooperatifçiliğin geliştirilmesi için üst planlar doğrultusunda çalışmalar yürütülmektedir.

Bölgesel kalkınmada önemli bir kuruluş olan BEBKA, Bursa gibi sanayi ve ticaret tarihi çok eskiye dayanan ve aynı şekilde çok önemli kooperatiflerin başlangıç noktası olan ilimizde, kooperatifçilik konusunu gündeme getirilmesi ve kooperatifçiliğin gelişimine katkıda bulunulması için çalışmalarını yürütmektedir.

Kurumlar arası işbirliği ile gerçekleştirdiğimiz 'Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Paneli' ve bu kapsamda gerçekleşen çalıştayla, kooperatifçilik konusunu yeniden gündeme taşıyan BEBKA, panel ve çalıştayın devamındaki süreçte hazırlanan bu rapor ile Bursa'da kooperatifçilik konusuna dikkat çekmektedir.

Bu raporun ve kooperatifçilik alanında Bursa'da yürütülen diğer çalışmaların Bursa'daki kooperatifçiliğinin gelişmesine katkıda bulunmasını dileriz.

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı Genel Sekreterliği

Sunuş

Temelinde işbirliği, dayanışma, kendi kendine yardım, demokratik yönetim gibi unsurların bulunduğu kooperatif girişim modeli, üreticilere ve topluma önemli avantajlar sağlamaktadır.

Bilinçli üretim, mesleki bilgilerde yeterlilik, diğer ortaklarla işbirliği, üretim maliyetlerinin azaltılması, büyük pazarlara ulaşabilme ve verimliliğin artırılması gibi ekonominin vazgeçilmez öğelerini kooperatif girişimleri ortaklarına sunabilmektedir.

Öte yandan, kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak anılan kooperatifçilik, sürdürülebilir kalkınma, yerel ekonomilerin güçlenmesi, istihdamın artırılması, gelirin adil paylaşımı ve nihayet toplumsal barışın sağlanması gibi fonksiyonları da üstlenmektedir.

Bu bağlamda Bursa kooperatifçiliği, öncü olma niteliği ile Bursa ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Yine Bursa ili; 300'ü aşkın kooperatif ve 5 adet kooperatif birliği ile Türk kooperatifçiliğinin önemli bir merkezidir ve Türk ekonomisine ivme vermeye devam etmektedir.

Bursa kooperatifçiliğinin Vizyonu Panel ve Çalıştay Raporunda, Bursa kooperatifçiliğinin dünden bu güne gelişim öyküsü, kooperatifçiliğin gelişmesinin önündeki engeller, çözüm önerileri, finansal erişim ve Bursa kooperatifçiliği, kooperatif girişiminin avantajları, yeni nesil kooperatifler, iyi kooperatif örnekleri ve sektörel bazda Bursa kooperatifçiliğinde işbirliği imkânları ortaya konulmaktadır.

Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Panel ve Çalıştay Raporuyla ilimizde kooperatifçilik sektörünün daha güçlü, güvenilir ve verimli işleyebilmesi yönünde dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmelere paralel bir biçimde değişim ve dönüşümün gerçekleştirilmesi ve kalkınma hedeflerine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bursa Ticaret İl Müdürlüğü ve Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) işbirliğiyle düzenlenen Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Panel ve Çalıştay Raporu kooperatifçilik sektöründe ihtiyaç duyulan ivmeyi kazandıracağına inanıyor; hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Zübeyir TOKGÖZ
Bursa Ticaret İl Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sunuş	IV
Tablo Listesi	VIII
Şekil Listesi	VIII
Kısaltmalar	IX
1. Giriş	10
2. Dünyada Kooperatifçilik	13
2.1. Dünya'da Kooperatifçiliğin Tarihi	14
2.2. Dünya'da Kooperatifçiliğin Bugünkü Durumu ve Başarılı Kooperatifleşme Hareketleri	16
3. Türkiye'de Kooperatifçilik	21
3.1. Türkiye'de Kooperatifçiliğin Tarihi	22
3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Türkiye Kooperatifçiliği	22
3.1.2. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Kooperatifçiliği	23
3.2. Günümüzde Türkiye Kooperatifçiliği	24
3.2.1. Türkiye'de Kooperatifçiliğin Yasal Alt Yapısı ve Üst Planlar	24
3.2.2. Türkiye'de Kooperatifçiliğin Bugünü	25
4. Bursa ve Kooperatifçilik	29
4.1. Bursa Ticaret ve Sanayi Tarihi	30
4.2. Bursa Kooperatifçiliğinin Tarihi	31
4.3. Bursa'da Kooperatifçiliğin Bugünü	33
4.3.1. Bursa'da Türlerine Göre Kooperatifler	33
4.3.2. Bursa'da Kapanan ve Kurulan Kooperatifler	35
4.3.3. Bursa'da Üst Örgütlere Katılım Durumuna Göre Kooperatifler	35
4.4. Bursa Kooperatiflerinden Örnekler	36
4.4.1. Kozabirlik	37
4.4.2. Marmarabirlik	37
4.4.3. Bursa Ecza Kooperatifi (BEK)	38
4.4.4. Çağdaş Eğitim Kooperatifi (ÇEK)	39
4.4.5. S.S. 7. Bölge Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birliği (S.S. Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Marmara Bölge Birliği)	39

İÇİNDEKİLER

5. Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Paneli	41
5.1. Bursa Kooperatifçiliğinin Düünden Bugüne Gelişim Öyküsü- Bahri ŞARLI	43
5.2. Kooperatifçiliğin Gelişmesinin Önündeki Engeller, Çözüm Önerileri, Finansal Erişim ve Bursa Koop.- Prof. Dr. Nevzat AYPEK	46
5.2.1. Kooperatifler ve Birleşme	47
5.2.2. Kooperatif İşletmelerin Özellikleri	48
5.3. Kooperatif Girişiminin Avantajları, Yeni Nesil Kooperatifler Ve İyi Kooperatif Örnekleri- Ekrem Alper BOZKURT	49
5.3.1. Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri	49
5.3.2. Sigorta Kooperatifçiliği	51
5.3.3. Eğitim Kooperatifleri	52
5.3.4. Gayrimenkul İşletme Kooperatifleri	53
5.3.5. Geri Dönüşüm Kooperatifleri	54
5.4. Sektörel Bazda Bursa Kooperatifçiliğinde İşbirliği İmkânları ve Yeni Kooperatif Alanları- Recep GÖRMEZ	54
5.5. Kooperatiflerde Markalaşma ve Pazarlama Yöntemleri-Sinan SOLMAZ	55
5.5.1. Marka ve Marka Değerleri	55
5.5.2. Kooperatiflerde Markalaşma ve Pazarlama Yöntemleri	56
6. Bursa Kooperatifçilik Çalıştayı	61
6.1. Güçlü Zayıf Fırsat Tehdit (GZFT) Çalışması	64
6.1.1. Yöntem	64
6.1.2. Güçlü Yönler	64
6.1.3. Zayıf Yönler	66
6.1.4. Fırsatlar	67
6.1.5. Tehditler	68
6.2. Hedef ve Stratejiler	68
1. Kooperatiflerin Pazarlaması / Markalaşma / Rekabetçilik	69
2. Kooperatiflerin Kurumsallaşması / Eğitim	69
3. Kooperatiflerin Finansal Durumu	70
4. Kooperatiflerde İşbirliği / Ortak İş Yapma Kültürü	70
Sonuç	71
Kaynakça	72

Tablo Listesi

Tablo 1. Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) 2015 Yılı Global 300 Raporuna Göre İlk 5 Kooperatif	19
Tablo 2. Kuruluş Tarihine Göre Bursa'da Kurulmuş En Eski On Kooperatif	31
Tablo 3. Bursa'da Faal En Eski On Kooperatif ve Ortak Sayıları	32
Tablo 4. Bursa'da Ortak Sayısı Yüksek Kooperatifler	34
Tablo 5. Bursa'da İktisadi Faaliyet Kodlarına Göre Kurulan ve Kapanan Kooperatifler	35
Tablo 6. Bursa Kooperatiflerinin st örgütlere Katılımı	36
Tablo 7. Kooperatifler ile Sermaye şirketlerinin Karşılaştırılması	48

şekil Listesi

şekil 1. ABD lke Elektrik Kooperatifleri Haritası	49
şekil 2. Grořbardorf Kasabası	50

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BEBKA	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
ICA	International Co-operative Alliance - Uluslararası Kooperatifler Birliği
BEK	Bursa Ecza Kooperatifi
EK	ađdař Eğitim Kooperatifi
GTB	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
HMO	Health Maintenance Organisation - Sağlık Koruma Organizasyonu
TESKOMB	Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği
TSE	Türk Standartları Enstitüsü

1. Giriş

Terim olarak ekonomik amaçlı işbirliği olarak tanımlanan kooperatifler, kavram olarak ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak amacıyla gönüllü olarak bir araya gelmiş kişilerin oluşturdukları özerk yapılarıyla ortak olarak sahiplendikleri ve demokratik şekilde yönettikleri işletmeler olarak tanımlanmaktadır.

Kooperatifler, ihtiyaçların, ortaklaşa ve karşılıklı olarak giderilmesi amacıyla meydana getirilen örgütlerdir. Belli değerler ve etik kriterler göz önüne alınarak oluşturulan örgütler olarak kooperatiflerin, kar amacı gütmeyen demokrasi, eşitlik, bağımsızlık, gönüllülük, dürüstlük, toplumsal sorumluluk, şeffaflık, başkalarını düşünme ve gözetme ilkelere bağlı olarak faaliyet göstermeleri beklenmektedir. Toplumla karşı sorumluluk ilkesi gözetilen örgütler olan kooperatifler, yerel fayda sağladıkları gibi genel anlamda da topluma katkı sağlamaktadırlar.

Kamu sektörünün mevcut yapısıyla artan sosyal sorunlara çözüm getirememesi ve sosyal sorunlara çözüm aracının kar amaçlı olan özel sektör olamamasından dolayı, kooperatifler söz konusu sorunlara eğilmek amacıyla olarak 'üçüncü sektör' olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Sosyal amaçları barındırabilmesi ve kar amacı gütmekten öte mevcut sorunları dayanışma ile çözebilme yeteneği ile kooperatifler gün geçtikçe yükselen bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kooperatifçilik konusunun öneminin artması ve ulusal bazda yapılan çalışmaların yanında yerel bazda da kooperatifçilikle ilgili farkındalık yaratılması, karşılıklı iletişim platformlarının oluşturulması ile çözümlere yönelik adımlar atılması için yerel bazda da ülkemizde çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Yerel bazda kooperatifçilik konusunun gündeme getirilmesi, Bursa'da kooperatifçilik konusunun ele alınması ve paydaşlarca değerlendirilmesi için Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) ve Bursa Ticaret İl Müdürlüğü yürütücülüğünde, 31 Mayıs 2016 tarihinde Bursa'da "Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Paneli" ve "Bursa Kooperatifçilik Çalıştay"ı düzenlenmiştir. Çalışma ortağı Bursa Ticaret İl Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluk alanında olan Bursa'daki kooperatiflerin ve ilgili kuruluşların katılım sağladığı panel ve çalıştayda Bursa kooperatifçiliği katılımcı kooperatifler çerçevesinde tartışılmış, iyi örnekler ortaya konmuştur. Panelin ardından çalıştayda da sorunlar ortaya konularak stratejiler oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu raporun ilk bölümünde kooperatifçilik konusuna dünya ve ülke ölçeğinde yer verildiği gibi, Bursa'daki kooperatifçiliğin mevcut durumu anlatılmıştır. Raporun devamında, panelde yer alan panelistlerin panelde sundukları sunum ve görüşlere yer verilmiştir. Raporun devamında, panelin ardından gerçekleştirilen "Bursa Kooperatifçiliği Çalıştay"ında oluşturulan Güçlü Zayıf Fırsat Tehdit (GZFT) Analizine ve paydaşlarla ortaya konan hedef ve stratejilere yer verilmiştir.

2. Dünyada Kooperatifçilik

2. Dünyada Kooperatifçilik

2.1. Dünya'da Kooperatifçiliğin Tarihi

Kooperatiflerin tarihi, insanlık tarihiyle paralel gelişmiştir. Antik çağda, tarihin çok eski önemlerinde bile basit anlamda işbirliği hareketlerine rastlanır.

İnsanların iş bölümü ve işbirliği yaptığı ve toplu yaşama geçtikleri süreçte, refah seviyelerinin artmasının, ortak çıkar sahiplerinin bir araya gelmeleriyle gerçekleşeceğini anlaması ile kooperatifçilik başlamıştır.

Kooperatifçilik ilk olarak M.Ö. 3000'li yıllarda; Babil, Mısır ve Roma'da çeşitli alanlarda başlamıştır. Babil'de kooperatif şeklinde arsaların, tarlaların ortak kullanımı söz konusu olmuştur¹. Homeros'un destanlarında görülen eski Yunan gemiciliğini, büyük balıkçılık hareketlerini kooperatif çalışması olarak görmek mümkündür. M.S. 10 yüzyılda Doğu Akdeniz ülkelerinde kooperatifçilik fikirlerinde önemli gelişmeler olmuştur.

Günümüz anlayışına uygun ilk kooperatifin 21 Aralık 1844 tarihinde İngiltere'nin Rochdale kasabasında kurulması vesilesiyle bu tarihin her yıl dünyada "Kooperatifçilik Günü" olarak kutlanmaktadır. Sosyal dayanışmanın ve üretkenliğin artırılmasına dönük çabanın somut birer göstergesi olarak değerlendirilen kooperatiflerin bugün dünyada pek çok çeşidinin, birbirinden farklı alanlarda etkinlik

¹ İnan, s.23.

gösterdiği ve sadece ortaklarına değil ülkelerinin refah düzeyine de katkı yaptıkları anlaşılmıştır².

Günümüz modern kooperatiflerini anımsatan, özellikle tarım sahasında kurulan topluluklar, tarihte çokça görülürler. Bütün devirlerde ticari ve teknik işletmelere kıyasla en az sermaye gerektiren işletmeler tarımsal nitelikli olanlardır.

İnsanların gereksinimleri, sosyal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak artmaktadır. Özellikle nüfusun artması ve kıt kaynaklara karşılık ihtiyaçların çoğalmasıyla iş bölümü genişlemiş, meslekler ortaya çıkmış ve farklı gelir gruplarına ait topluluklar oluşmuştur.

18. yüzyıl sanayi devrimi ile kooperatifçilik gelişmiş ve yaygınlaşmıştır³. Kooperatifçilik, kötü çalışma koşullarından olumsuz etkilenen, dar gelirli işçilerin daha iyi yaşam standartlarına ulaşma arzusu içinde olduğu ağır koşullardan doğmuştur.

19. yüzyılda kadar geçen zamanda kooperatifçiliğe en iyi örnek Anadolu Selçuklularının kurduğu "Ahi" kuruluşları olmuştur.

Dünyada gerçek anlamda kooperatifçilik hareketi, 19. yüzyılın ikinci yarısında toplum sorunlarını çözebilecek bir sistem olarak özellikle İngiltere'nin kuzeyindeki ve İskoçya'daki sanayi ve madencilik bölgelerinde kendini göstermiş olup, 1816 yılında İngiltere'de Robert Owen isminde bir fabrika sahibinin kooperatif fikrini ortaya atmasıyla başlamıştır. Bu kabule göre; 1844 senesinde, İngiltere'nin küçük bir kasabası olan Rochdale'de, 28 dokuma işçisi tarafından kurulan kooperatif, modern kooperatif modelinin meydana gelmesine öncülük ve kaynaklık etmiştir. Aynı zamanda bu kişiler, bugün için çoğu yürürlükte olan kooperatifçilik ilkelerini kararlaştırmışlardır. Ayrıca Robert Owen'dan sonra İngiliz kooperatifçiliğinin öncülerinden biri de William King'tir.

İngiltere'de tüketim kooperatifçiliği şeklinde başlayan kooperatifçilik, aynı dönemde, Fransa'da üretim kooperatifçiliği ve Almanya'da da kredi kooperatifçiliği şeklinde başlamıştır⁴.

Almanya'daki kooperatifçilik hareketi, küçük esnaf ve köylülere kredi sağlamak için başlamış olup, öncüleri Herman Schulze Delitzsch ile Frederich Wilhelm Raiffeisen'dir.

Fransız kooperatifçiliğinin öncüsü, Charles Fourier'dir. Fransa'da ilk kooperatifler toplumda gelir dağılımını sağlamaya yönelik olarak kurulmuşlardır.

Kooperatifler, sosyo-ekonomik ve siyasal koşullardan, liberal ve sosyalist akımlardan etkilenerek gelişmiş, zaman içinde bütün dünyaya yayılmış ve birçok ülkede önemli başarılarla imza atmışlardır. Örneğin; kooperatifler Japonya'da kırsal kesimin kalkınmasında, ABD'de kırsal kesimin aydınlanmasında ve elektrik enerjisi temininde, Hindistan'da ise şeker üretiminin yaklaşık %50'ni gerçekleştirmektedirler.

İsveç'te büyük bir petrol rafinerisine sahip olan OK Kooperatif sistemi, akaryakıt pazarının yaklaşık %20'sini kontrol etmektedir. Yine İskandinav ülkelerinde, birçok tarım ürünlerindeki üretim payı %90'ı geçmektedir. Kanada'da halkın %25'i kooperatif ortağıdır ve ülkede tahıl ürünlerinin %75'ini kooperatifler pazarlamaktadırlar.

² Güven, s.7-8.

³ Kesim ve Taşkın, s.3-4.

⁴ Erçin, s.8.

İsrail'de kooperatifler yıllık tarım üretiminin %70'ine, kamu inşaat ve hizmetlerinin %50'sine, sanayinin ise %22'sine hâkim durumdadırlar⁵.

Avrupa Birliğinde yaklaşık 132 bin kooperatif faaliyet göstermekte, 800 bini devamlı işçi olmak üzere toplam 2,3 milyon insan istihdam edilmektedir. AB ülkelerinde kooperatifler; tarımsal girdide %55, tarımsal ürünlerin pazarlamasında da %60 pazara sahiptir. Kooperatiflerin sağladığı bu başarılar kooperatiflere üye ortakların ve AB'de yaşayan vatandaşların yaşamlarına büyük olumlu katkılar sağlamaktadır⁶.

2.2. Dünya'da Kooperatifçiliğin Bugünkü Durumu ve Başarılı Kooperatifleşme Hareketleri

Bireysel ekonomisini korumak veya geliştirmek güdüsüyle gönüllü olarak kooperatif çatısı altında bir araya gelen insanlar, sadece kendileri için değil toplumları için önemli ekonomik ve sosyal kazanımlar elde etmişlerdir. İlerleyen dönemlerde kooperatifler, yalnızca zayıf kesimlerin dayanışma kuruluşu olmaktan çıkmış, ekonomik ve ticari hayatta kendine özgü artıları bulunan başarılı girişim örnekleri haline gelmişlerdir.

Günümüz dünyasında kooperatifler, çok küçük işletmelerden, yer yer küresel oyuncu olarak milyarlık satışlar yapan büyük işletmelere kadar oldukça geniş bir yelpazede bulunmaktadır. Birleşmiş Milletlerin tahminine göre dünya genelinde 750 binden fazla kooperatif bulunmaktadır. Bu kooperatiflerde yaklaşık 100 milyon kişi çalışırken, yaklaşık 800 milyon kişi bu kooperatiflere ortaktır. Kooperatifler, geleneksel olarak tarım alanında (alım ve satış), toptan ve perakende ticaret alanında, sağlık sektöründe, konut yapım sektöründe, bankacılık ve sigortacılık alanında yer almaktadırlar. Ancak, bilgi ve iletişim teknolojisi gibi sektörlerde, bakım hizmeti, turizm ve kültürel alanda da giderek artan biçimde yeni kooperatif kuruluşları gerçekleştirilmektedir.

Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA), Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer uluslararası kuruluşların yaptıkları araştırmalar neticesinde en çok kooperatif örgütü ile öne çıkan ilk beş ülkenin ABD, Fransa, İngiltere, İtalya ve Japonya olduğu görülmüştür. Öne çıkan ülkelere bakıldığında kooperatifçilik sistemi sanılanın aksine, ileri Batı ekonomileri içerisinde oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu bilgiler kooperatiflerin; en iyi uygulama örneklerinin aslında gelişmiş pazar ekonomileri içerisinde olduğunu göstermektedir.

Dünyada 1980'lerde ekonomik krizin derinleşmesi, işsizliğin artması, toplumsal dışlanma ve yoksulluğun yaygınlaşması gibi problemler, toplum yararına yeni çözüm arayışlarını ön plana çıkarmıştır. Küreselleşme sürecindeki gelişmeler, özelleştirmeler ile kamu sektörünün küçülmesi ve kamu sek-

⁵ İçöz, s.5.
⁶ Şarlı, s.43.

törünün mevcut yapısıyla artan sosyal sorunlara çözüm getirememesi, özel sektörün kuralı gereği sosyal sorunlara yalnızca kar amacıyla yaklaşması, "sosyal ekonomi" ya da "üçüncü sistem" ya da "üçüncü sektör" olarak adlandırılan kooperatifçiliği yeni bir ekonomik, toplumsal ve siyasal yaklaşımı gündeme getirmiştir⁷.

Günümüzde devletlerin fonksiyonlarının önemli bir bölümünün sivil toplum örgütlerine devretme eğilimi giderek ağırlık kazanmakta ve üçüncü sektör olarak tanımlanan kooperatifçilik, bu alanda önemli ve yeni görevler üstlenmektedir. Örneğin⁸; ABD'de elektriği olmayan ve fakat hükümetlerin de yeterli aktiviteyi gösteremediği kırsal alanlarda elektrik üretim kooperatifleri devreye girmiş, bu şekilde ABD kırsalının çoğu bölgesi kooperatifler aracılığı ile elektriğe kavuşmuştur. Buna benzeri enerji kooperatifleri, şimdilerde Portekiz gibi bazı ülkelerde de gelişme göstermektedir.

İngiltere'de faaliyet gösteren başarılı bir telefon kooperatifi, uygun fiyatlarla "hat süresi" satın almakta ve bu yararı ortaklarına düşük maliyet veya hizmet kullanımına bağlı kar payı olarak aktarmaktadır. İspanya'da ve Japonya'da eğitim kooperatifleri birçok okulun yönetiminde yer almakta ve ortaklarının (ebeveynler, öğretmenler) doğrudan yönetimde söz sahibi olmalarını sağlamaktadır. İtalya'da ve Orta Avrupa'da bulunan sosyal kooperatifler, engelli ortaklara veya eski mahkûm ve uyuşturucu bağımlıları gibi dezavantajlı gruplara çok sayıda iş temin etmektedirler.

Amerika'da imtiyaz-bayilik hakkı (franchise) ve Finlandiya'da fast-food imtiyaz hakkı alanında faaliyet gösteren kooperatif örneklerine rastlanılmaktadır. Japonya'da büyük otomobil üreticilerine ürün temin eden kooperatifler, küçük taşeronlara daha fazla pazarlık gücü sağlamak ve girdi kesintilerini önlemektedir.

Danimarka'da, iki binden fazla rüzgâr kooperatifi bulunmakta olup, 150 binden fazla aile de bu kooperatiflerin ortağıdır. "Yenilenebilir Enerji Kanunu" ile yeni rüzgâr enerjisi projelerinin en az %20'sinin yerel halka ait olması şartının getirildiği bu ülkede 1997 de kurulan "Middelgrunden Rüzgâr Enerjisi Kooperatifi"; 40 000 kW kapasiteye ulaşan 20 adet 2 000 kW'lık rüzgâr türbini ile dünyanın en büyük deniz aşırı rüzgâr çiftliğidir. Kooperatifin, 40 binin üzerinde hissesi ve 8 binin üzerinde ortağı bulunmaktadır.

Finlandiya'nın Op-Pohjola Kooperatif Bankası Grubu'nda, 1,4 milyon ortak, 180 yerel kooperatif bankası ve Op-Pohjola Merkez Kooperatif Bankası yer almaktadır⁹. Grubun 2016 yılı itibarıyla, piyasa payı varlıklarda %16,4, kredilerde %34,2, mevduatlarda %36,4'tür¹⁰.

ABD, Japonya ve diğer bazı ülkelerdeki üniversitelerde kampüs kooperatifleri kurulmuş durumdadır. Örneğin bu ülkelerden Japonya'da kampüste kurulmuş olan 220 üniversite tüketici kooperatifinin, öğrencilerinin yaklaşık %95'inin katılımı ile 1,5 milyona yakın öğrenci ortağı bulunmaktadır.

⁷ Kösteki, s. 97

⁸ Avrupa Birliğinde Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yaşamda Kooperatifleri Rolü Raporu

⁹ Op-Pohjola internet sitesi Erişim tarihi: 28.07.2016 Adres: <https://www.op.fi/op/op-financial-group/op-financial-group/op-financial-group-member-banks?id=81210&srcpl=8&kielikoodi=en>

¹⁰ Op-Pohjola internet sitesi Erişim tarihi: 28.07.2016 <https://www.op.fi/media/liitteet?cid=151880701&srcpl=3>

Diğer ülkelere bakıldığında, Kanada'da hisse sahiplerini yatırım yapmaya teşvik eden kooperatifler, Fransa ve İtalya'da küçük zanaatkarların internet aracılığıyla ürün satışına olanak veren elektronik ticaret kooperatifleri, İsveç'te çocuk bakım ihtiyaçlarına yönelik çocuk bakım kooperatifleri ilgili alanlarda hizmet vermektedir.

ABD'de ise gıda ve hırdavat sektörlerinde, büyük mağazalarla rekabet edebilmek, daha düşük fiyatlarla ticari işlemleri yürütmek ve satın alma gücünü biraraya getirmek adına kooperatifler kurulmuş durumdadır.

Diğer yandan ABD'de, Sağlık Koruma Organizasyonu (HMO- Health Maintenance Organisation) adı verilen kooperatif yapı ile yaklaşık 1,4 milyon Amerikan ailesine sağlık hizmeti verilmektedir. Benzer şekilde İspanya'da da sağlık ve bakım sektörlerinde kooperatiflerin yerleri bulunmaktadır. Sanat ve kültür alanında da Fransa'da "Theatre du Soleil" gibi tiyatro alanında çok sayıda kooperatif kurulmuş durumdadır.

Avrupa Birliği geneli incelendiğinde, ekonomik işletme türü olarak değerlendirilen kooperatif sayısı 250 bindir. Bu kooperatifler 5,4 milyona yakın kişiye iş sunarak önemli bir istihdam aracı olmaktadır. Bu kooperatif işletmeleri, Avrupa Birliğinde 163 milyondan fazla kooperatif ortağının hayatını etkilemektedir¹¹.

Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA), kooperatif işletmelerin önemini vurgulamak ve ülke ekonomilerine ve sosyal gelişmelerine yaptıkları katkıları göstermek amacıyla, kooperatiflerin iş hacimlerine göre değerlendirmesini içeren "Küresel 300" başlıklı bir çalışma yapmaktadır. İlki 2005 yılında yapılan "Küresel 300" çalışmasında dünyanın en büyük 300 kooperatifine ilişkin verilere en son World Co-operative Monitor (WCM) 2015 Yılı Raporunda yer verilmiştir.

World Co-operative Monitor (WCM) 2015 Yılı Raporunda¹² yer alan listelerde toplam 25 ülke temsil edilmekte ve bunlardan 14 ülke Avrupa'da (Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İngiltere, İspanya, İsveç, İsviçre, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç), 4 ülke Güney ve Kuzey Amerika'da (ABD, Brezilya, Kanada ve Kolombiya), 6 ülke Asya-Pasifik bölgesinde (Avustralya, Hindistan, Japonya, Kore, Yeni Zelanda ve Singapur) ve 1 ülke de Orta Doğu'da (Suudi Arabistan) bulunmaktadır.

Söz konusu raporda yer alan, ICA tarafından kooperatiflerin bildirdikleri 2013 yılı ciroları esas alınarak oluşturulan listede "Zenkoyren" 63,34 milyar dolarlık cirosu ile birinci; "Acldlec - E.Leclerc" 62,94 milyar dolarlık cirosu ile ikinci; "State Farm" 60,96 milyar cirosu ile üçüncü sırada yer almıştır.

¹¹ AB Komisyonu resmi internet sitesi Erişim tarihi: 28.07.2016 Adres: http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/cooperatives_en
¹² World Co-operative Monitor 2015 Yılı Raporu, ICA Avrupa Bölgesi resmi internet sitesi Erişim tarihi: 22.06.2016 http://monitor.coop/sites/default/files/WCM_2015%20WEB.pdf

WCM 2015 raporunda yer alan listeye genel olarak bakıldığında ise sigorta, bankacılık ve perakendecilik sektörlerinde faaliyet gösteren kooperatiflerin bir önceki döneme göre hem varlıklarını hem de cirolarını artırdıkları görülmektedir.

Tablo 1. Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) 2015 Yılı Global 300 Raporuna Göre İlk 5 Kooperatif

Kooperatifin Unvanı	Sektör	Ülke	Ciro (Milyar \$)	ICA-300 Sıralama	
				2012	2013
Zenkoyren	Sigorta	Japonya	63,34	1	1
Acldlec - E.Leclerc	Toptan ve perakende	Fransa	62,94	5	2
State Farm	Sigorta	Amerika	60,96	4	3
Kaiser Permanente	Sigorta	Amerika	58,73	9	4
Rewe Group	Toptan ve perakende	Almanya	57,93	7	5

Kaynak: World Co-operative Monitor 2015 Yılı Raporu

ICA Global-300 listelerinin üst sıralarında yer alan kooperatif işletmelerin birçoğu, 1955 yılından bu yana Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yayımlanan ve iş dünyasına yönelik bir dergi olan Fortune tarafından her yıl açıklanan Global-500 listelerinde de yer almaktadır¹³. Global 500 listesinde yer alan kooperatiflere bakıldığında, en üst sırada yer alan kooperatif, bir Fransız bankası olan "Credit Agricole"dür. Bu kooperatif işletme 2015 yılında 106 milyar dolarlık cirosuyla 58. sırada yer almıştır.

¹³ Fortune Global 500 listesi Erişim tarihi: 22.06.2016 <http://fortune.com/global500/>.

3. Türkiye’de Kooperatifçilik

3. Türkiye’de Kooperatifçilik

3.1. Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihi

3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Türkiye Kooperatifçiliği

1863 yılında çiftçilerin oluşturduğu kaynakla, Mithat Paşa öncülüğünde devlet eliyle ve devlet himayesinde kurulan ve "**Memleket Sandıkları**" denilen örgüt; tarım kredi alanında ilk kooperatifçilik hareketi olarak kabul edilir.

"Memleket Sandıkları" yapısı Mithat Paşa'nın çiftçilerin içinde buldukları zor koşullara tanık olmasının ardından, çiftçilerin tefecilerin elinden kurtarılması için devlet yardımının gerektiği ve bu yardımın halk hareketiyle desteklenmesiyle teşkilatlanmanın zorunlu olduğu düşüncesi ile ortaya çıkmıştır. "Memleket Sandıkları" oluşturulurken karşılıklı yardımlaşma esasına dayanan imece geleneği etkili olmuştur. Bu kuruluşun finansmanı, köylülerin kendi arazilerini işledikten sonra boş olan devlet arazilerinin belli bir miktarının imece yoluyla ekilmesi ve ürünün ihtiyar heyeti aracılığıyla satılarak, bedelinin sandıklara sermaye olarak verilmesine dayanmıştır. Zaman içinde artan kredi gereksinimini karşılamak üzere, ek olarak 1883 yılından itibaren aşar vergisi %1 artırılmış, söz konusu paya "menafi hissesi" denildiğinden sandıkların adı "**Menafi Sandıkları**" olmuştur.

Tarım alanında kredi talebinin devamlı olarak artması ve yeni bir kredi örgütünün kurulması ihtiyacı ile sandıklar kaldırılmış ve yeni bir örgütlenme olarak 1888'de **Ziraat Bankası** kurulmuştur. Sandıkların 2 milyon altın sermayesi Ziraat Bankası'na aktarılmıştır.

II. Meşrutiyet dönemine kadar kooperatiflerle ilgili başka bir uygulamaya rastlanmamıştır. Ancak, İzmir'de incir ihracatçıların kurduğu 'Fig Packer' adlı piyasaya hâkim olan tekelden çok zarar gören üreticinin tüccar ve tefeciden kurtulması için 1914 yılında "**Milli Aydın Bankası**" adı altında bir kredi örgütü kurulmuştur. Milli Aydın Bankası, I. Dünya Savaşı sırasında incir üreticisine yardımcı olmak için "**Kooperatif Aydın İncir Müstahsilleri Şirketi**" adıyla Türkiye'nin ilk tarım satış kooperatifini kurmuştur.

3.1.2. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Kooperatifçiliği

Ülkemizde gerçek anlamda kooperatifçilik, Cumhuriyetten sonra başlamıştır. Cumhuriyet'in kurulmasından sonra, Mustafa Kemal Atatürk, "Kooperatif yapmak, zekâ ve maharetleri, maddi ve manevi güçleri birleştirmektir" sözüyle kooperatiflerin önemini vurgulamıştır. 1924 yılında 498 sayılı "**İtibari Zirai Birlikler Yasası**"nın çıkarılmasıyla, birliklerin hem kredi hem de satış kooperatiflerinin görevlerini yerine getirmesi sağlanmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, kooperatifçiliğinin yaygınlaştırılması için, 1927'de Ankara Memurlar Tüketim Kooperatifi'ne ortak olmuştur. Ayrıca, 1936 yılında İçel ilinin Tekir Köyü'nde civar köylülerle birlikte o tarım kredi kooperatifini kurmuştur. O zamandan günümüze kadar faaliyetlerini devam ettirmiş olan kooperatif 'Atatürk Tekir Tarım Kredi Kooperatifi'ni kurmuştur.

Yasanın uygulanmasına gereken önemin verilmemesi sebebiyle yeni bir yasa oluşturulmuş, 1929'da "**1470 Sayılı Zirai Kredi Kooperatifleri Yasası**" çıkarılmıştır. Bu yasaya göre; işçi ücretleri, tohumluk gübre, koruma ilacı, küçük tarım aletleri ve çift hayvanı gibi işletmenin kısa vadeli üretim girdilerini karşılamak için köy, şehir ve kasabalarda zirai kredi kooperatifleri kurulmuştur. Tarım kredi ve tarım satış alanında görülen gelişmelerle de **1935 yılında 2834 ve 2836 sayılı yasalar** çıkmıştır.

Zirai kredi kooperatiflerinin yanında, diğer sektörlerde de kooperatiflerin kurulmasına başlanmıştır. 1925'de İstanbul'da Ayakkabıcılar Küçük Sanat Kooperatifi, 1927'de Ankara Memurlar Tüketim Kooperatifi, 1934'de Ankara Bahçelievler Yapı Kooperatifi'nin kurulmuştur.

1951 yılında da Esnaf Kefalet Kooperatifleri kurulmaya başlanmış ve 1956'da çıkartılan **6762 Sayılı Türk Ticaret Yasası**'nın tarım kredi ve satış kooperatifleri dışında kalan tüm kooperatifleri kapsamı içine alması öngörülmüştür.

3.2. Günümüzde Türkiye Kooperatifçiliği

3.2.1. Türkiye'de Kooperatifçiliğin Yasal Alt Yapısı ve Üst Planlar

7 Kasım 1982 tarih ve 2709 sayılı T.C. Anayasası da; kooperatifçiliğin toplum kalkınmasındaki rolünü dikkate alarak, kooperatifçiliğin geliştirilmesini öngörmüştür. Anayasamızın konuyla ilgili 171. maddesinde ise, "Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirler alır. Kooperatifler, Devletin her türlü kontrol ve denetimine tabi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasi partilerle işbirliği yapamazlar." şeklindedir. Temmuz 1995'deki Anayasa değişikliği ile siyaset yasağı kaldırılmıştır¹⁵.

10.05.1969 tarihinde 1163 sayılı "Kooperatifler Yasası" yürürlüğe girmiştir. 6.11.1970 tarihinde yürürlüğe giren 1196 sayılı "Türkiye Tütün Satış Kooperatifleri ve Bölge Birlikleriyle Türkiye Tütün Tarım Satış Kooperatifleri Genel Birliği Yasası" ve 28.4.1972 tarihli ve 1581 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Yasası" çıkartılmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) döneminde 1163 ve 2384 Sayılı Yasaların yeniden düzenlenmesi öncelikle ele alınmış ve Tarım Satış Kooperatifleri için 3186 ve Tarım Kredi Kooperatifleri için 3223 sayılı yasa değişiklikleri yapılmıştır. Ayrıca, 12.6.1987'de 1163/19'u değiştiren 3381 sayılı yasa ile yine 1163 sayılı kanunda değişiklik öngören ve 6 Ekim 1988'de TBMM'de kabul edilip 25.10.1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3476 sayılı yasaya ilişkin düzenlemeler yapılmıştır¹⁶.

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 2004 tarih ve 5146 sayılı yasayla değişik 1. maddesinde yer alan kooperatif tanımı şu şekildedir:

¹⁵ MÜFTÜOĞLU, Hilal ve Volkan AYDOS, Aralık 2001.

¹⁶ MÜFTÜOĞLU, Hilal ve Volkan AYDOS, Aralık 2001.

"Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir".

Beş Yıllık Kalkınma Planlarında da kooperatifçilikle ilgili çeşitli önlemler yer almıştır. Onuncu Kalkınma Planı'nda ortak iş yapma kültürüne, sermaye birikimine ve gelir dağılımına olumlu katkıları açısından önem taşıyan kooperatifçiliğin geliştirilmesine vurgu yapılmıştır. Planda, özellikle bireylerin ve küçük işletmelerin ekonomik ve sosyal refaha katkılarını artırmak üzere kooperatifleşme faaliyetlerinin özendirileceği belirtilmektedir.

2012 yılında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın koordinasyonunda hazırlanan Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012- 2016 hazırlığı sürecinde katılımcı bir anlayışla yürütülerek 7 Stratejik Hedef belirlenmiştir. Bu hedefler:

1. Kamu teşkilatlanması ve kooperatiflere hizmet sunum biçimi yeniden yapılandırılacaktır.
2. Eğitim, danışmanlık, bilgilendirme ve araştırma faaliyetleri geliştirilecektir.
3. Örgütlenme kapasitesi ve kooperatifler arası işbirliği imkânları arttırılacaktır.
4. Sermaye yapısı ile kredi ve finansmana erişim imkânları güçlendirilecektir.
5. İç ve dış denetim sistemleri tümüyle revize edilecektir.
6. Kurumsal ve profesyonel yönetim kapasitesi arttırılacaktır.
7. Mevzuat altyapısı uluslararası esaslara ve ihtiyaçlara göre geliştirilecektir.

3.2.2. Türkiye'de Kooperatifçiliğin Bugünü

Türkiye'de kooperatifler faaliyetler alanına göre Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın çalışma sorumluluk alanlarına girmektedir. Kooperatiflerden hangi bakanlıkların sorumlu olduğuyla ilgili yasal düzenlemeler şu şekildedir:

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın görev ve sorumluluğunda olan kooperatif türleri, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı mükerrer Resmi Gazete yayımlanan 640 sayılı "Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile,
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın görev ve sorumluluğunda olan kooperatif türleri, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı mükerrer Resmi Gazete yayımlanan 639 sayılı "Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile,
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın görev ve sorumluluğunda olan kooperatif türleri Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 04.07.2011 tarih ve 27984 sayılı mükerrer Resmi Gazete yayımlanan 644 sayılı "Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile
- belirlenmiştir.

Türkiye'de üç bakanlığın tümünün görev ve sorumluluk alanında 2014 yılı itibariyle faaliyet gösteren 35 ayrı türde 72 563 kooperatif bulunmaktadır. Bu kooperatiflerin, ortak sayıları toplamı ise 7 373 224'tür.¹⁷

¹⁷ Türkiye Kooperatifçilik Raporu 2014, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2014.

Tablo 2. Türlerine Göre Türkiye'deki Kooperatifler ve Ortak Sayıları 2014

Kooperatif Türleri	Kooperatif	
	Sayı	Ortak Sayısı
Konut Yapı Kooperatifi	44 910	1 655 098
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	7 534	805 368
Taşıma Kooperatifi	6 491	187 277
Tüketim Kooperatifi	2 617	234 797
Sulama Kooperatifi	2 381	282 867
Tarım Kredi Kooperatifi	1 625	1 054 340
Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi	1 617	92 706
Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	1 094	131 493
Kredi Kefalet Kooperatifi	994	648 743
İşletme Kooperatifi	640	114 422
Su Ürünleri Kooperatifi	549	30 632
Üretim Pazarlama Kooperatifi	428	18 845
Turizm Geliştirme Kooperatifi	360	18 908
Temin Tevzi Kooperatifi	305	24 221
Tarım Satış Kooperatifi	304	402 289
Küçük Sanat Kooperatifi	295	8 783
Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi	177	2 876
Eğitim Kooperatifi	46	2 780
Yaş Sebze Meyve Kooperatifi	37	3 142
Pancar Ekicileri Kooperatifi	31	1 564 320
Karayolu Yük Taşıma Kooperatifi	27	689
Yayıncılık Kooperatifi	25	588
Yardımlaşma Kooperatifi	19	13 909
Kadın Girişimci Üretim Kooperatifi	13	105
Bağımsız Tarım Satış Kooperatifi	15	9 000
Tedarik Kefalet Kooperatifi	7	599
Hamallar Taşıyıcılık Kooperatifi	6	522
Sigorta Kooperatifi	5	63 638
Deniz Yolcu Taşıma Kooperatifi	4	171
Elektrik Enerjisi Üretim Kooperatifi	2	14
Sağlık Hizmetleri Kooperatifi	1	37
Basın Yayın İletişim Kooperatifi	1	23
Deniz Yük Taşıma Kooperatifi	1	8
Hizmet Kooperatifi	1	7
Araştırma Geliştirme Kooperatifi	1	7
Toplam	72 563	7 373 224

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı verileri.
Türkiye Kooperatifçilik Raporu 2014, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Ağustos 2015.

Türlere göre dağılıma bakıldığında Türkiye'deki kooperatiflerin %15,42'si tarım kooperatiftir ve bu kooperatifler Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın görev ve sorumluluk alanındadır. Türkiye'deki kooperatiflerin çevre ve konutlarla ilgili olanları ise toplamın %68,69'unu oluşturmaktadır ve bu kooperatifler de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın çalışma alanına girmektedir. Geriye kalan kooperatifler ise, toplamın %15,89'u, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluk alanındadır.

Kooperatif ortak sayısına göre bakıldığında ortakların %47,98'i Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı sorumluluğunda olan tarım kooperatiflerinin, %27,32'si Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın sorumlu olduğu çevre ve konut kooperatiflerinin, %24,7'si Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın sorumlu olduğu kooperatifleridir.

2.2.2.1. Türkiye'de Yeni Nesil Kooperatifler

Türkiye'de dünyadaki gelişmelere paralel olarak 'yeni nesil' olarak tabir edilebilecek kooperatif türleri de gündeme gelmeye başlamıştır.

2012 yılında hazırlanan, Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012- 2016'da kooperatiflerin ülke ekonomisine daha büyük katkılar sağlayan aktörler olmalarını sağlamak amacıyla diğer ülke uygulamalarında olduğu gibi perakende, kredi-finans, sigortacılık, enerji üretimi, eğitim, sağlık gibi sektörlerde yer almaları için Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından çalışmalar yürütüldüğü belirtilmiştir.

Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012- 2016'da yer alan stratejilerden 'Örgütlenme kapasitesi ve kooperatifler arası işbirliği olanakları arttırılacaktır.' Stratejisinin altında 'Kooperatifçilik potansiyeli yüksek yeni alanlar tespit edilerek bu alanlarda kooperatif kurulması ve geliştirilmesine yönelik özendirici çalışmalar yapılacaktır.' faaliyeti kapsamında Türkiye'de yeni kooperatif türlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Yeni gelişmekte olan kooperatiflere örnek olarak aşağıdaki kooperatifler sunulabilir:

- **Yenilenebilir Enerji Kooperatifi:** Vatandaşların kendi imkânları ile kooperatif çatısı altında bir araya gelerek, yerel düzeyde yenilenebilir kaynakları kullanarak enerji ihtiyaçlarını karşılamasını hedefleyen kooperatiflerdir.
- **Eğitim Kooperatifleri:** Ortakları ile diğer özel ve tüzel kişilerin eğitim-öğretim ve araştırma gereksinimlerini karşılamak için özel eğitim yasalarına uygun olarak her derecede ve türde özel eğitim kurumları açmak, işletmek, araştırma ve incelemelere olanak sağlamayı amaçlayan kooperatiflerdir.
- **Gayrimenkul İşletme Kooperatifi:** Gayrimenkul işletme kooperatifi, getiri potansiyeli yüksek gayrimenkullere, gayrimenkule dayalı projelere yatırım yapan ve uhdesindeki gayrimenkulleri işleterek kazanç elde eden kooperatif türüdür. Söz konusu kooperatifler, bu doğrultuda arsa, arazi, bina vb. gayrimenkulleri edinen bunları değerlendirmektedir.
- **Sigorta Kooperatifçiliği:** Sigorta kooperatifi aynı veya benzer risklere sahip bireylerin veya kurumların bir araya gelerek bir kooperatif kurmasıyla oluşan kooperatiflerdir.
- **Geri Dönüşüm Kooperatifi:** Çalışanlar ya da tüketiciler tarafından sahip olunan, çeşitli maddelerin geri dönüşümünden sorumlu olan sanayi kooperatifleridir.

4.

Bursa ve Kooperatifçilik

4. Bursa ve Kooperatifçilik

4.1. Bursa Ticaret ve Sanayi Tarihi

Bursa, iki bin yılı aşan tarihi ve özellikle Cumhuriyet döneminden itibaren yaratmış olduğu ekonomik potansiyeli Türk ekonomi hayatında önemli bir yer edinmiştir.

1587 yılından itibaren sürdürülen ipekböceği yetiştiriciliği ve ipekli kumaş dokumacılığı ülke ekonomisinde Bursa'nın özel bir edinmesini sağlamıştır. Bursa'nın ticari etkinlikleri XVII. yüzyıl ortalarında sanayi ile bütünleşmeye başlamıştır. 1844 yılında kurulan 4 mançınıklı bir fabrika, Türkiye'de fabrikasyon ipek çekme sanayinin ilk adımını teşkil etmektedir. Bundan sonra 1845 ve 1952 yıllarında daha büyük kapasiteli ipek çekme fabrikaları kurulmuş ve 1980 yılında Bursa, fabrika sayısı ve bükülmüş ipek üretiminde kapasitesini üst düzeye çıkarmıştır.

Aynı dönemlerde Orta ve Güney Anadolu illerinde dâhil olmak üzere bölgede at arabası yapıp satan tek şehir Bursa olmuştur. Bursa, kara nakil vasıtası üretiminin ilkel biçimde de olsa ilk rastlandığı şehirdir.

Bursa sergi ve fuarlara katılımı ile 1851 yılında Londra'da açılan bir sergiye Bursa ipek kozası ve yarı mamul ipek çeşitleri ile katılmıştır. Bursa, yabancı ticaret heyeti tarafından ziyaret edilen ilk sergiye (fuara) 1909 yılında ev sahipliği yapmıştır.

Bursa'da ilk anonim şirket 1910 yılında kurulmuştur. Bu tarihlerde kurulan Osmanlı Seyri Sefain Şirketi ve Bursa Mensucat Osmaniye Anonim Şirketi, gerçek anlamda anonim şirket statüsünde olan şirketlerdir.

İlde 1910 yılında ilk anonim şirket kurulmuş, 1937 yılında Sümerbank Suni İpek Fabrikası ile 1938 yılında Merinos Fabrikası kurulmuştur. 1941 yılında havluculuk kooperatifi, 1889 yılında Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, 1961 yılında Organize Sanayi Bölgeleri kurulmuştur.

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanından sonra Bursa'nın ekonomik yapısında önemli gelişmeler kaydedilmeye başlanmıştır. 1938 yılında kurulan Merinos Fabrikası, Bursa'nın dokuma sanayinin merkezi olmasının bir tescilidir. Aynı yıllarda tabii ipek tüketimine destek olmak üzere kurulan Gemlik Suni İpek Fabrikası da Bursa ekonomisinde önemli bir etkinliğe sahip olmuştur.

İlk zamanlarda tekstil endüstrisine yönelik olarak başlayan makine sanayinin, zamanla ağaç işleyen makinelerin, elektrik ve zirai makinelerin de büyük bir gelişme göstermesiyle, Bursa'daki sanayinin, çok önemli bir endüstri dalını oluşturmuştur. Bunların yanında Bursa'da bıçakçılık, bakırcılık, kunduracılık, yemenicilik, terzilik, yastık ve yorgancılık, şekerçilik (özellikle kestane şekeri), peynircilik, şerbetçilik, örmecilik, ağaç tornacılığı, kuyumculuk, oymacılık gibi el sanatları da çok zengin bir maziye sahiptir.

4.2. Bursa Kooperatifçiliğinin Tarihi

Bursa'da 1863 yılında kurulan "Memleket Sandığı" ile kooperatifçiliğin ilk temel taşları atılmıştır. Böylelikle, zirai sektörün kredi ihtiyaçlarını karşılaması amacıyla güden ve ilk zirai kredi müessesesi olan Memleket Sandığı, Bursa'da açılmıştır.

Tarihten gelen ipek dokumacılığı ile Bursa'da, kozacılığın da gelişmesi ile koza üreticilerinin bir araya geldiği kooperatifler 1940 yılından itibaren kurulmaya başlanmıştır.

Aynı zamanda günümüzde tekstil sektörü ile adını duyurmuş Bursa'da 1941 yılında havluculuk kooperatifi kurulmuştur.

Tablo 2. Kuruluş Tarihine Göre Bursa'da Kurulmuş En Eski On Kooperatif

	Kooperatif Adı	Kuruluş Yılı	İl/ İlçe	Durum
1	S.S. Bur-Mer Tüketim Kooperatifi	30.03.1939	Osmangazi	Terkin
2	S.S. 45 Nolu Koza Tarım Satış Kooperatifi	23.03.1940	Osmangazi	Faal
3	S.S. Bursa Koza Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Kozabirlik)	28.05.1940	Osmangazi	Faal
4	S.S. Bursa Havlucu Sanatkârları Küçük Sanat Kooperatifi	25.01.1941	Osmangazi	Terkin
5	S.S. Bursa Örmeciler Küçük Sanat Kooperatifi	21.04.1942	Osmangazi	Terkin
6	S.S. Meriş Yardımlaşma ve Tüketim Kooperatifi	11.02.1952	Osmangazi	Terkin
7	S.S. Bursa Esnaf Ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi	07.10.1952	Osmangazi	Faal
8	S.S. Sümer Konut Yapı Kooperatifi	13.01.1953	Osmangazi	Terkin
9	S.S. Bursa İpekli Sanayi Dokumacıları Tüketim Kooperatifi	30.07.1953	Osmangazi	Terkin
10	S.S. Mudanya Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi	07.10.1953	Mudanya	Faal

Kaynak: Bursa Ticaret İl Müdürlüğü, Haziran 2016.

Bursa'nın kayıtlı en eski kooperatiflerinin faal olma durumlarına bakıldığında, en eski 10 kooperatiften 4'ünün halen faal olduğu görülmektedir. Bursa'daki kooperatiflerin sürdürülebilirliği değerlendirildiğinde, 1940'lardan bu yana kurulmuş kooperatiflerin devam etmesi olumlu bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer bir bakış açısıyla da, halen faal olan kooperatifler, kuruluş yıllarına göre incelendiğinde de farklı bir tablo karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3. Bursa'da Faal En Eski On Kooperatif ve Ortak Sayıları

	Kooperatif Adı	Kuruluş Yılı	İlçe	Mevcut Ortak Sayısı
1	S.S.45 Nolu Koza Tarım Satış Kooperatifi	23.03.1940	Osmangazi	35
2	S.S. Bursa Koza Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Kozabirlik)	28.05.1940	Osmangazi	15 (koop.)
3	S.S. Bursa Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi	07.10.1952	Osmangazi	3528
4	S.S. Mudanya Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi	07.10.1953	Mudanya	813
5	S.S. Deri Sanayi Tüketim Kooperatifi	10.02.1956	Osmangazi	30
6	S.S. Ağaköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	26.05.1958	Gürsu	224
7	S.S. Kazıklı Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	14.01.1961	Yıldırım	194
8	S.S. Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Marmarabirlik)	13.11.1961	Nilüfer	8 (koop. 297 temsilci)
9	S.S. Bursa Örnek Kredi Kooperatifi	27.12.1961	Osmangazi	80
10	S.S. Dağ Güney Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	08.03.1963	Orhaneli	56

Kaynak: Bursa Ticaret İl Müdürlüğü, Haziran 2016.

Zaman içinde kooperatiflerin sayısı arttığı gibi kooperatif türleri de Bursa'da artmaya başlamıştır. 1995 yılında eğitimi desteklemek hedefi ile 1995 yılında Çağdaş Eğitim Kooperatifi Bursa'da kurulmuştur.

4.3. Bursa'da Kooperatifçiliğin Bugünü

Bursa'da köklü bir geçmişe sahip olan kooperatifler, hem nicelik hem de nitelik bakımından önemli kooperatiflerdir. Bunun yanında, kooperatif türleri açısından da Bursa kooperatif zenginliğine sahip bir ildir.

4.3.1. Bursa'da Türlerine Göre Kooperatifler

Bursa ekonomik çeşitliliğine bağlı olarak kooperatif türleri açısından zengin bir ildir. Bursa ekonomik hayatındaki örgütlenme kültürüne bağlı olarak da ortak sayısı açısından da iyi bir durumdadır.

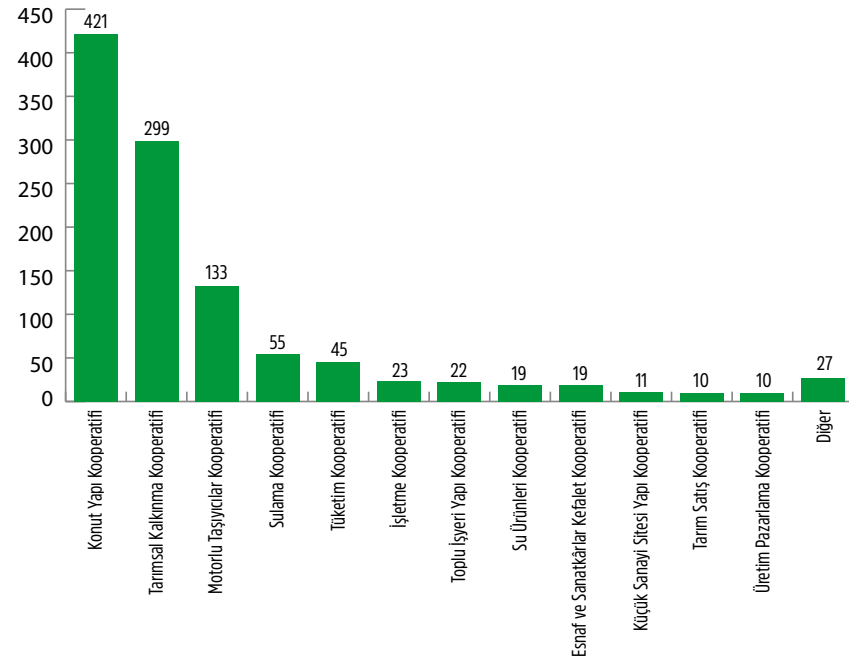
Tablo 3. Türlerine Göre Bursa'daki Kooperatif ve Birlikler

	Kooperatif Türü	Kooperatif Sayısı	Birlik
1	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	299	3
2	Sulama Kooperatifi	55	
3	Su Ürünleri Kooperatifi	19	
4	Konut Yapı Kooperatifi	421	2
5	Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	11	
6	Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi	22	
7	Tarım Satış Kooperatifi	10	5
8	Yaş Sebze Meyve Kooperatifi	2	
9	Tüketim Kooperatifi	45	
10	Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	133	2
11	Esnaf ve Sanatkârlar Kefalet Kooperatifi	19	1
12	Küçük Sanat Kooperatifi	6	
13	Temin Tevzi Kooperatifi	9	
14	Turizm Geliştirme Kooperatifi	7	
15	Üretim Pazarlama Kooperatifi	10	
16	Hamallar Taşıyıcılık Kooperatifi	1	
17	İşletme Kooperatifi	23	
18	Eğitim Kooperatifi	2	
	Toplam	1 094	13

Veri Kaynağı: Bursa Ticaret İl Müdürlüğü, Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Bursa İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Haziran 2016.

Grafik 1. Bursa Kooperatiflerinin Türlerine Göre Dağılımı

Veri Kaynağı: Bursa Ticaret İl Müdürlüğü, Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Bursa İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Haziran 2016.

Bursa'daki kooperatif türleri dağılımı Türkiye dağılımı ile karşılaştırıldığında, yapı kooperatifi oranının Bursa'da Türkiye'ye göre düşük olduğu gözlenmektedir. Diğer yandan, tarımın yoğun olarak yürütüldüğü Bursa'da, tarımsal kalkınma kooperatifleri sayısının toplam içindeki payı Türkiye payına göre oldukça yüksektir.

Tablo 4. Bursa'da Ortak Sayısı Yüksek Kooperatifler

Sıra	Kooperatif Adı	Mevcut Ortak Sayısı
1	S.S. Mudanya Zeytin Tarım Satış Kooperatifi	6 511
2	S.S. İznik Zeytin Tarım Satış Kooperatifi	5 516
3	S.S. Bursa Esnaf Ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi	3 528
4	S.S. Gemlik Zeytin Tarım Satış Kooperatifi	3 500
5	S.S. Bursa Eczacılar Üretim Temin ve Dağıtım Kooperatifi (Bursa Ecza Kooperatifi)	3 377
6	S.S. Orhangazi Zeytin Tarım Satış Kooperatifi	2 600
7	S.S. Yıldırım İlçesi Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi	2 464
8	S.S. Nilüfer Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi	2 400
9	S.S. Çağdaş Eğitim Kooperatifi	1 611

Veri Kaynağı: Bursa Ticaret İl Müdürlüğü, Haziran 2016.
Not: Veri 31.12.2015 tarihi itibarıyla.

4.3.2. Bursa'da Kapanan ve Kurulan Kooperatifler

Ekonomik hayatın gidişine bağlı olarak, yeni kooperatif ihtiyacından, yeni kooperatifler kurulmakta ve aynı şekilde ekonomik ömrü sona eren kooperatifler de kapanmaktadır.

Son üç yılda Bursa'da kapanan ve kurulan kooperatif sayılarına bakıldığında, en fazla kurulan kooperatifler son üç yılda toplamda 41 kooperatifle inşaat sektöründe ve en fazla kapanan kooperatifler de toplamda 188 kooperatifle yine inşaat sektöründe olmuştur. Tarım, avcılık, balıkçılık ve ormancılık sektöründeki kooperatifler de hem kapanan hem de kurulan kooperatifleriyle inşaat sektöründen sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 5. Bursa'da İktisadi Faaliyet Kodlarına Göre Kurulan ve Kapanan Kooperatifler

İktisadi Faaliyet Kolları	Kurulan Kooperatifler			Kapanan Kooperatifler		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
İnşaat	27	8	6	72	70	46
Tarım, Avcılık, Balıkçılık ve Ormancılık	7	8	2	6	7	1
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	-	5	3	3	-	1
Toptan, Perakende Ticaret; Motosiklet ve Motorlu Araçlar ile Kişisel ve Ev Eşyalarının Onarımı	-	-	-	2	-	-
Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	2	1	4	7	6	0
Diğer	-	-	-	2	-	-
Toplam	33	22	15	92	83	48

Veri Kaynağı: Bursa Ticaret ve Sanayi Odası (BTSO) Ticaret Sicil Müdürlüğü, Haziran 2016.

4.3.3. Bursa'da Üst Örgütlere Katılım Durumuna Göre Kooperatifler

Türkiye'de kooperatifler, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kooperatif - birlik - merkez birliği-millî birlik hiyerarşisine sahiptirler.

Kurulu kooperatifler, mevcut üst örgütlere katılımında bulunabilmektedir. Bursa kooperatiflerinin, üst örgütlere katılımına göre incelendiğinde, Bursa kooperatiflerinin %30'unun bir üst kooperatife üye olduğu görülmektedir. Bu oran, Türkiye genelinde %25 civarında olan oranın üzerindedir.

Tablo 6. Bursa Kooperatiflerinin Üst Örgütlere Katılımı

	Kooperatif Türü	Üst Örgüt Üyesi Olan Kooperatif Sayısı	Toplam
1	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	196	299
2	Sulama Kooperatifi	-	55
3	Su Ürünleri Kooperatifi	19	19
4	Konut Yapı Kooperatifi	55	421
5	Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	4	11
6	Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi	-	22
7	Tarım Satış Kooperatifi	9	10
8	Yaş Sebze Meyve Kooperatifi	-	2
9	Tüketim Kooperatifi	-	45
10	Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	27	133
11	Esnaf ve Sanatkârlar Kefalet Kooperatifi	19	19
12	Küçük Sanat Kooperatifi	-	6
13	Temin Tevzi Kooperatifi	-	9
14	Turizm Geliştirme Kooperatifi	-	7
15	Üretim Pazarlama Kooperatifi	-	10
16	Hamallar Taşıyıcılık Kooperatifi	-	1
17	İşletme Kooperatifi	-	23
18	Eğitim Kooperatifi	-	2
	Toplam	329	1 094

Veri Kaynağı: Bursa Ticaret İl Müdürlüğü, Haziran 2016.
Not: Veri 31.12.2015 tarihi itibarıyla.

4.4. Bursa Kooperatiflerinden Örnekler

Kooperatifçilik konusunda deneyimli bir il olan Bursa'da il, Türkiye ve hatta dünya için iyi uygulama örneği sayılabilecek örnekler bulunmaktadır.

4.4.1. Kozabirlik

XVI. yüzyılın ortasına doğru, Osmanlı devletinin geniş topraklara sahip olması, zenginlik ve geçimin artması ile ipekli dokumacılık çeşitlenmiş, bu işle uğraşanlar ülkede arttığı gibi Bursa'da ipekli kumaşlar dokunmaya başlanmıştır. Anadolu'da ham maddenin doğu ülkelerine bağımlı olarak devam ettiği ipek dokumacılığı hammaddenin geldiği ülkelerle sorun yaşandığı dönemlerde zorluk yaşamış, özellikle XVI. Yüzyılda İtalya'da ipek dokumacılığının gelişmesi ile de Türk ipek dokumacılığı gerilemiştir. Bu sebeple, ülkede ipekçilik şeklini değiştirerek kozacılık başlatılmıştır.

İstanbul'un fethinden 1838 tarihine kadar ipekböcekçiliğiyle ilgili sınırlı kaynaklardan ülkenin birçok bölgesinde ipekböceği beslendiğini ve özellikle Bursa ve dolaylarında diğer yerlere göre daha fazla olduğunu, Bursa'da koza, ipekböceği tohumu ve ipek ticaretinin önemli bir yer tuttuğunu öğrenilmektedir. Bunun yanında, el mancınık ve tezgâhlarında çeşitli türde ipek kumaşlar ve kadifeler dokunduğunu, Avrupa'ya koza ihraç edildiği bilgisine de ulaşılmaktadır.

Cumhuriyetin ilanından sonra, 1926 yılında 859 sayılı kanunla Türkiye'de tohum üretimi, ipekböceği bakım ve beslemesi ile ilgili hususlar hukuki teminat altına alınmıştır. Ülkemizde koza üretimini korumak ve arttırmak amacıyla 1940 yılında Bursa, Bilecik ve Adapazarı'nda ilk kooperatifler kurulmuştur. Daha sonra bu kooperatifler birleşerek 11 Mayıs 1940 tarihinde S.S. Bursa Koza Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Kozabirlik) kurmuşlardır.

1963 yılında Kozabirlik Tohum Üretim İşletmesi kurulmuştur. Bu işletmede ülkemizde yetiştirilen yerli ırk ipekböceğinin hastalıklara karşı dayanıklı, kutu başına verimliliği yüksek polihibrid ipekböceği tohumunun üretilmesi sağlanmıştır. Bu anlamda ülkemiz dünyada kendi tohumunu üretebilen birkaç ülkeden biridir.

4.4.2. Marmarabirlik

Marmarabirlik, dünyanın en kaliteli sofralık zeytinlerinin yetiştirilmesi ve daha iyi koşullarda pazarlanması amacıyla, bölge zeytin üreticilerinin karşılıklı yardım ve dayanışma içerisinde 1954 yılında kurmuş oldukları bir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'dir.

Marmarabirlik, ülkedeki diğer tarım satış kooperatif ve birlikleri gibi 02.11.1935 tarih ve 2834 sayılı "Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri" hakkında kanun hükümlerine ve buna istinaden hazırlanan ana sözleşmeye göre kurulmuştur. Zaman içinde daha etkin, verimli, sürdürülebilir ve özerk bir

yapıya sahip olunması ve yeniden yapılandırılması amacı ile 4572 Sayılı "Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri" hakkındaki kanun hükümlerine istinaden hazırlanan ana sözleşme, 02.06.2001 tarihinde gerçekleşen intibak genel kurul onayı ile uygulanmaya konulmuştur. Bu ana sözleşme ile Marmarabirlik'in adının açılımına özerk ve özel yapısı gereği sınırlı sorumlu eklenerek adı "S.S. Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği" olarak değiştirilmiştir.

Marmarabirlik, başlangıçta Gemlik, Mudanya, ve Erdek Kooperatiflerinin bir araya gelmesiyle kurulan ve süreç içerisinde büyüyüp gelişerek, bir dünya markası statüsüne kavuşan dünyanın en büyük zeytin kuruluşudur.

Günümüzde Marmarabirlik, Bursa ilinde; Gemlik (1942), Mudanya (1951), Orhangazi (1955) ve İznik (1970) Kooperatifleri, Balıkesir ilinde; Erdek (1952), Edincik (1976) ve Marmara Adası (1988) Kooperatifleri, Tekirdağ ilinde Mürefte (1986) Kooperatifi olmak üzere 8 kooperatifi kapsamaktadır.

Bursa'da bulunan zeytin-zeytinyağı-zeytin ezmesi işleme ve ambalajlama entegre tesisleri olan Başköy Entegre Tesislerinde bölgede yetişen zeytinin yaklaşık %40'ı işlenip ağırlıklı olarak yurtiçi olduğu gibi yurtdışı satışı için hazırlanmaktadır.

S.S. Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, İstanbul Sanayi Odası (İSO)'nın 'Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' listesinde 2014 yılında 418. sıradayken, 2015 yılında ilerleme kaydederek 382. sıraya yükselmiştir. Marmarabirlik'in bu başarısı Türkiye'de kooperatifler açısından sahip olabilecek ekonomik başarı açısından önemlidir.

4.4.3. Bursa Ecza Kooperatifi (BEK)

1979 yılında kurulan Bursa Ecza Kooperatifi (BEK) 1990 yılında itriyat ve kozmetik ürünleri dağıtımını ile ürün çeşitliliğini arttırarak bu çeşitlilikle hizmet sunan ilk dağıtım kanalı olmuştur. Ortaklarının acil ihtiyaçlarını karşılamak ve hizmet ağını genişletmek amacıyla şubeleşme çalışmalarını sürdüren Bursa Ecza-Kooperatifi 1998 yılında Balıkesir ve Bursa İthal Şubelerini, 2003 yılında Çanakkale Şubelerini hizmete açmıştır. 2009 yılında Bursa Ecza Kooperatifi bünyesine Eczacılar Sigorta'yı dâhil etmiştir.

2009 yıldan itibaren, kooperatif Entegre Yönetim Sistemi ile çalışmaya başlamıştır. BEK, UKAS (United Kingdom Accreditation Service- Birleşik Krallık Akreditasyon Hizmeti) akreditasyonlu ISO 9001: 2008 Kalite Yönetim Sistemi, OHSAS 18001: 2007 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi, ISO 14001: 2004 Çevre Yönetim Sistemi, ISO 10002 Müşteri Şikâyet Yönetim Sistemi belgelerine sahip tek ilaç dağıtım kanalı ve kooperatif olmuştur. 2013 ilaç ve ilaç dışı ürün ön depoculuk faaliyetlerinin

tek merkezden yapılarak, tedarik ve lojistik süreçlerinin daha sağlıklı planlanması ve maliyetlerin azaltılarak verimliliğin artırılması amacıyla 2013 yılında kooperatif İstanbul Şubelerini hizmete sokmuştur.

4.4.4. Çağdaş Eğitim Kooperatifi (ÇEK)

Çağdaş Eğitim Kooperatifi, Bursa'da 23 ortakla 12 Temmuz 1995 yılında Türkiye'nin ilk eğitim kooperatifi olarak kurulmuştur. Türk toplumunun imece geleneğine, yardımlaşma ve dayanışmaya uygun, demokratik işleyişin, özdenetimin her an yapılabilmesi ve alınacak tüm kararlarda her üyenin bir oy hakkının eşit olması nedeniyle 'kooperatif' modeli seçilmiştir.

Çağdaş Eğitim Kooperatifi'nin temel hedefi; ulusal eğitim sistemimizin ilke ve amaçları doğrultusunda işlev gören "Anaokulundan Üniversiteye" eğitim kurumları açmak ve işletmektir. Kooperatif, hedefine yönelik olarak ticari amaç gütmeksizin 'anaokulundan üniversiteye' örnek özel eğitim-öğretim kurumları, öğrenci yurtları açıp işletmekte, yoksul ve çalışkan öğrencileri kurumlardan ücretsiz yararlandırmaktadır.

Kooperatif, çağdaş eğitime katkı sağlayanları onurlandırmak ve ödüllendirmek için 'ÇEK Eğitim Ödülleri' adı altında 2007 yılından beri her yıl vererek gelenekselleştirdiği ödülleri vermektedir. Ödül, son bir yıl içinde eğitim-öğretim kurumları yaptıran, destek veren, katkı sağlayan, sorunların çözümünde özgün projeler üreten ve uygulayan, eğitim-öğretim konularında araştırma, inceleme, buluşlar ve yenilikler yapan, çözümler üreten, yazılar yazan, kitap yayınlayan kişi, kurum ve kuruluşlara verilmektedir.

4.4.5. S.S. 7. Bölge Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birliği (S.S. Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Marmara Bölge Birliği)

12 Ağustos 1970 tarihinde kurulmuştur. 1952 yılında Türkiye'nin üçüncü esnaf kefalet kooperatifinin de kurulduğu yer olan Bursa'da bulunan Bölge Birliği; ortak kooperatiflerin kredi ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmak, çalışmalarını koordine etmek ve ortak menfaatlerini korumak amaçlarıyla faaliyet göstermektedir. Bursa, Kocaeli, Kütahya, Bilecik, Yalova illerinde bulunan 45 Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi ile hizmet etmektedir. Birliğe bağlı kooperatiflerce Ağustos 2016 tarihi itibarı ile 38 581 esnaf ve sanatkâra, 1,464 milyar TL kefalet verilmiştir. Kuruluşundan bugüne kooperatifleri ile esnaf ve sanatkârların hizmetinde olan Bölge Birliği, 2002 yılında ISO 9001:2008 Kalite Hizmet Belgesini almıştır.

5.

**Bursa Kooperatifçiliğinin
Vizyonu Paneli**

5. Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Paneli

"Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Paneli" 31 Mayıs 2016 tarihinde Merinos Atatürk Kongre Kültür Merkezi'nde Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) ve Bursa Ticaret İl Müdürlüğü işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışma kapsamında kısa vadede, konusunda uzman panelistler sayesinde katılımcıların kooperatif farkındalığının artırılması hedeflenmiştir. Panelin uzun vadedeki amacı ise; Bursa Kooperatifçiliğine daha elverişli bir ortam sağlamak; Bursa'daki toplumda olumlu bir kooperatifçilik imajı oluşturmak ve sektöre güveni artırmak; verimli ve etkin uygulamaları ortaya çıkarmak; sürdürülebilirlik, rekabet edebilirlik ve yenilikçiliği sağlamak; Bursa'da faaliyet gösteren kooperatiflerin ekonomik kalkınmaya katkısını artırmaktır.

Panelde, konusunda uzman akademisyenler, kooperatif yöneticileri ve kooperatifçilik alanında çalışan kamu temsilcileri, kooperatif temsilcileri ve paneli organize eden kuruluşların paydaşları davet edilmiştir. "Bursa Kooperatifçiliğinin Viz-

yonu Paneli"ne 150 civarında çeşitli kurum temsilcisi katılmıştır.

Panel açılışında, paneli düzenleyen kurumların temsilcileri açılış konuşmalarını yapmıştır.

'Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Paneli'ne panel konuşmacısı olarak Türkiye kooperatifçiliğinde söz sahibi akademisyenlerin yanında Bursa Kooperatifçiliğinin de önemli temsilcile-

rinden katılım olmuştur. Panelin moderasyonu Bursa Ticaret İl Müdürü Zübeyir TOKGÖZ tarafından gerçekleştirilmiştir.

Panelde yer alan konu başlıkları ile gerçekleştirilen sunumlar şu şekildedir:

1. 'Bursa Kooperatifçiliğinin Düünden Bugüne Gelişim Öyküsü'
Bahri ŞARLI – TESKOMB (Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği) Genel Başkan Vekili ve Marmara Bölge Birliği Yönetim Kurulu Başkanı
2. 'Kooperatifçiliğin Gelişmesinin Önündeki Engeller, Çözüm Önerileri, Finansal Erişim ve Bursa Kooperatifçiliği'
Prof. Dr. Nevzat AYBEK – Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Derneği Yönetim Kurulu Üyesi ve Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı
3. 'Kooperatif Girişiminin Avantajları, Yeni Nesil Kooperatifler ve İyi Kooperatif Örnekleri'
Ekrem Alper BOZKURT - Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifler Daire Başkanı
4. 'Sektörel Bazda Bursa Kooperatifçiliğinde İşbirliği İmkânları ve Yeni Kooperatif Alanları'
Recep GÖRMEZ- BEK (Bursa Ecza Kooperatifi) Yönetim Kurulu Başkanı
5. 'Kooperatiflerde Markalaşma ve Pazarlama Yöntemleri'
Sinan SOLMAZ – Marmarabirlik Kooperatiflerle İlişkiler Müdürü

Bu bölümde, panele katılan panelistlerin sunum ve konuşmalarına yer verilmiştir.

5.1. Bursa Kooperatifçiliğinin Düünden Bugüne Gelişim Öyküsü- Bahri ŞARLI

Bahri ŞARLI – TESKOMB (Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği) Genel Başkan Vekili ve Marmara Bölge Birliği Yönetim Kurulu Başkanı

Kooperatifçilik; ortaklarla iş yapmak, kişilerin tek başına yapmakta zorlandığı işleri, birleşerek kolay hale getirmek, bu birlikten de ekonomik menfaat temin etmektir.

Demokratik biçimde kendi kendini yöneten ve denetleyen kuruluşlardır. Amaç; kar elde etmekten çok, ortakların ihtiyaçlarını karşılayarak onların geçimlerini sağlamaktır. Karşılıklı dayanışma, karşılıklı yardımlaşma ve yine karşılıklı yararlanma başta gelen en önemli ilkelerdir.

Kooperatif gönüllü iş birliği olup, giriş-çıkış serbestliği olan değişir ortaklı ve değişir sermayeli özelliğe sahiptirler. Örneğin; her esnaf yaptığı işe göre mesleki odalara kaydolmak zorunda olduğu halde, Esnaf Kefalet Kooperatifine kaydolmak zorunda değildir. Mesleki odadaki kaydı ancak, mesleğini terk etmek durumunda kaldığında silinebilir iken, Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi kaydı borcu bittiğinde kendisi isterse ortaklıktan ayrılmak da serbesttir.

Kooperatiflerde; demokrasi, eşitlik, adalet, dürüstlük ve dayanışma değerleri olmazsa olmazlar içindedir. Kooperatifçilik, toplumun refah seviyesinin yükselmesinin temelidir.

Kooperatifçilikte, her ortağın sadece bir oy hakkı olup, şirketlerdeki gibi hisse oranına göre temsil yoktur.

İnsanların ihtiyaçlarına göre çeşitli kooperatifler kurulmuş olup, bundan sonra da kurulmaya devam edilecektir.

Kamu ve özel sektörden sonra gelen kooperatif sektörü, bu iki alan arasındaki boşluğu dolduracak güçtedir. Kooperatifçilik; bir ekonomik birliktelik olup, 19. yüzyılın ortalarında sosyal problemlere çözüm amacıyla;

- İngiltere’de işçiler tarafından tüketim,
- Fransa’da üretim,
- Almanya’da Esnaf ve Tarım Kredi Kooperatifleriyle başlamıştır.

Birleşmiş Milletler verilerine göre; 1 milyar kooperatif ortağı, 800 bin kooperatif ve bu kooperatiflerde 100 milyon istihdam yaratılmaktadır. Gelişmiş ülke ekonomileri incelendiğinde, gelişmişliklerini kooperatifleşmeye borçlu oldukları söylenebilir. Nüfuslarının önemli kısımları, çeşitli kooperatiflerde ortak bulundurmaktadır.

Ülkemizde 1 milyon 641 bin 491 esnaf ve sanatkâr mevcut olup, bu sayının önemli bir kısmı Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi ortağıdır. Yanında çalışanları ve onların aile bireyleri ile birlikte, nüfusumuzun büyük bir kesimine hizmet verildiği söylenebilir.

Esnaf ve sanatkârların önemi sadece ülke nüfusunun önemli bir kesimi olmasıyla ölçülmemektedir. Esnaf ve sanatkârlar; istihdama, üretime, ihracata ve katma değer yaratımı ile ekonomimizin en önemli vasıflarını teşkil etmektedir.

Hiç kimseden destek almadan bir işyeri açan kooperatif mensupları, hür teşebbüsün en güzel örneğini teşkil etmektedir. Küçük işletme ile iş hayatına başlayan pek çok kişi Esnaf Kefalet Kooperatifi desteğiyle işini büyütmüş, bugün yanlarında 3-5 bin kişiye iş imkânı sağlayan holding sahibi olmuşlardır.

Esnaf Kefalet Kooperatifleri, bu işleviyle de sosyal dengenin bozulmamasını temin eden önemli bir kuruluştur. Esnaf teşkilatları; zamanında sadece kendi mensuplarına çeki düzen veren değil, devlete yön veren kuruluşlar olup, Ahi teşkilatının bir devamıdır.

Türkiye’de Esnaf Kefalet Kooperatiflerinin kuruluşu 1951 yılında başlamıştır. İlk Kooperatif Ankara’da, ikincisi Eskişehir’de ve üçüncüsü 21 Temmuz 1952 tarihinde Bursa’da kurulmuştur. O günden bu yana Türkiye’nin her ilinde, her ilçesinde, bazı beldelerde de olmak üzere 943 Esnaf Kefalet Kooperatifi mevcut olup, bu Kooperatifler 32 Bölge Birliği ve en üst kuruluşumuz TESKOMB ile 1970 yılında teşkilatlanmasını tamamlamıştır.

TESKOMB olarak; özellikle 2003 yılından itibaren eğitim ve denetime büyük önem verilerek, kurumsallık sağlanmıştır. Bu bağlamda “en iyi çalışan Sivil Toplum Örgütü” unvanını almıştır. TESKOMB Avrupa Kooperatifler Birliğine 13 yıl evvel kabul edilmiş ve o tarihten beri de Yönetim Kurulunda görev almaktadır. Yine TESKOMB, Avrupa ülkelerinden 118 temsilci tarafından “Kalite Taç Ödülüne” layık görülmüştür.

Esnaf ve sanatkârların finansa erişimi yönünde önemli adımlar atılmış olup, aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir.

- Kredi limitleri 5 bin TL’den 150 bin TL’ye,
- Kredi faizleri %54’lerden %4 - %5’lere indirilmiştir,
- Kredi vadeleri 5 yıla kadar çıkartılarak, ödemelerde kolaylık sağlanmış,
- Memur ve işçi kefil alınması sağlanarak, teminat bulmada kolaylık sağlanmıştır,
- İpotek karşılığı kredi alanlarda; hem kredi alırken, hem de borç ödendikten sonraki harçlar, önemli miktarda düşürülmüştür,
- Plasman sıkıntısı çekilmemesi için devlet bütçesine önemli miktarda ödenek ayrılmıştır,
- Ayrılan ödenek çerçevesinde, kredi tevzii yapılarak, Halkbank’ın yanlış değerlendirilen görev zararını anlayışını da ortadan kaldırmıştır.
- Yine bu süre içerisinde ülkemizde ilk defa Kooperatifçilik strateji belgesi hazırlanarak, Kooperatiflerin geleceği teminat altına alınmıştır.
- Ayrıca tüm yöneticiler ve çalışanlar, eğitimden geçerek sertifika almaları sağlanmıştır.

2002 yılı sonuna kadar geçen 51 yıl sonunda Türkiye’deki tüm Kooperatiflerin kullandığı kredi miktarı sadece 120 milyondur. Son 13 yılda, hatta 13 yıl 2016 sonunda dolacak, gelinen noktada kullanılan plasman miktarı 19 milyarın üzerindedir.

2002 sonunda tüm Türkiye’de kullanılan kredi tutarının 120 milyon olduğu belirtilmişti. Bugün sadece Bursa Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi; 13 yıl evvel tüm Türkiye’deki Esnaf Kefalet Kooperatiflerinden 16 milyon TL fazla yani 136 milyon TL kredi kullandırmaktadır.

2002 yılı sonunda Bursa esnafının kullandığı kredi miktarı 11 milyon 657 bin iken, Nisan 2016 sonunda, 845 milyon 194 bin TL'ye yükselmiştir. Bu rakam yüksek nüfus ve esnaf sayısı olan İstanbul'la hemen hemen aynıdır.

Bursa esnafının yüksek kredi kullanması, Kooperatif Başkan ve Yöneticilerinin kredi takdirindeki araştırması, isabetli kararları ve Bursa esnaf ve sanatkârlarının borçlarına olan sadakati sayesinde olmaktadır. Nisan 2016 itibarıyla ödenmeyen kredi tutarı, dağıtılan kredinin sadece %1,61'ini oluşturmaktadır.

Nisan 2016 itibarıyla; 100 milyon lira üzerinde kredi kullandıran ülkemizde, mevcut 943 kooperatiften 100 milyon lira üzerinde kredi kullandıran sadece 12 Kooperatif bulunmaktadır. Bu 12 kooperatiften 3 tanesi Bursa'da bulunmaktadır.

- Birincisi Bursa Esnaf Kefalet Kooperatifi 136 milyon
- İkincisi Bursa Nilüfer Esnaf Kefalet Kooperatifi 128 milyon
- Altıncısı Bursa Yıldırım Esnaf Kefalet Kooperatifi 118 milyon

Bursa Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi; Türkiye'de TSE (Türk Standartları Enstitüsü) Kalite Belgesi alan ilk Kooperatif unvanına sahiptir. 14 yıl evvel aldığı TSE Kalite Belgesini, her yıl geçirdiği teftişlerle yeniden hak etmiştir.

Bursa Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi ve Bursa'daki diğer Kooperatiflerimiz başarılarıyla gerek üst kuruluş TESKOMB, gerek finansımızı sağlayan Halkbank ve gerekse bağlı bulunan Bakanlık tarafından takdir edilmekte ve örnek gösterilmektedir.

5.2. Kooperatifçiliğin Gelişmesinin Önündeki Engeller, Çözüm Önerileri, Finansal Erişim ve Bursa Kooperatifçiliği- Prof. Dr. Nevzat AYPEK

Prof. Dr. Nevzat AYPEK – Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Derneği Yönetim Kurulu Üyesi ve Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

ICA (International Co-operative Alliance- Uluslararası Kooperatifler Birliği) Kooperatif Kimlik Bildirgesi (1995)'ne göre Kooperatif; "ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar ve istekleri müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir teşkilattir."

81163 sayılı Kooperatifler Kanunu göre ise Kooperatif; "tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıktır."

Kooperatifçilik ilkeleri 7 ana başlıkta aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Gönüllü ve herkese açık ortaklık
- Ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim
- Ortakların ekonomik katılımı
- Özerklik ve bağımsızlık
- Eğitim, öğrenim ve bilgilendirme
- Kooperatifler arasında işbirliği
- Topluma karşı sorumlu olma

Türkiye'de kooperatifçiliğin yönetim, finans, eğitim, denetim, imaj/algı ve örgütlenme/ölçek konularında sorunlar yaşadığını söylemek mümkündür. Birim kooperatif ortalama ortak sayısı Türkiye'de 100 iken, Dünya (ICA)'da 1000'dir.

Dünya Verimlilik Bilimleri Konfederasyonu'nun (WCPS) tanımına göre; verimlilik çıktının girdiye oranıdır. Verimliliğin artırılması ise mümkün olan en az kaynak ile en çok ürünün (hizmet ürünü de olabilir) elde edilmesidir.

Faaliyetlerin ölçek ekonomisi; yönetim, üretim ve dağıtım faaliyetlerinde büyümenin getirdiği yani belli bir ölçeğe ulaşılmış olmanın getirdiği etkinliği ve ekonomiyi ifade eder. Finansal ekonomiler; büyümenin daha yüksek bir fiyat/kazanç oranını, daha düşük bir borç maliyetini ya da daha büyük borçlanma kapasitesini getirdiğini açıklar. Farklı yönetim etkinliği; bir işletmenin yönetiminin göreceli olarak etkin olmadığını ve böylece elde edilen aktiflerin karlılığının şirket birleşmesi aracılığı ile artırılabilirliğini ima eder. Artan piyasa gücü, azalan rekabetin bir sonucu olarak ortaya atılır.

Kooperatifler; "Rekabet Halinde İşbirliği" aracı olabilir. (Üretim, Temin, Dağıtım Kooperatifleri tipik örnektir.)

5.2.1. Kooperatifler ve Birleşme

Özel sektör ve kamu sektörünün yanında üçüncü sektör olarak kabul edilen ve bizatihi bir birleşme olan kooperatifler de gerçekleştirdikleri örgütlenme ile bir nevi birleşme gerçekleştirmektedirler.

Bu örgütlenme; kooperatif, kooperatifler birliği, kooperatifler merkez birliği, kooperatifler milli birliği, milli kooperatifler birliği şeklindeki bir hiyerarşik yapı içinde olmaktadır. Birim kooperatiften başlayan bu örgütlenme piramit şeklinde dikey bir örgütlenmedir.

Kooperatifler birer ekonomik birim olduklarına göre, kooperatifler birliği ve kooperatifler merkez birliği yatay birleşme, kooperatifler milli birliği dikey veya türdeş birleşme ve milli kooperatifler birliği aykırı birleşme olarak şeklen kabul edilebilir.

5.2.2. Kooperatif İşletmelerin Özellikleri

Tüzel Kişilik: Kooperatif bir sermaye birleşmesi değil bir şahıs birleşmesidir. Şahısların ortak amaçlarla maddi ve manevi güçlerini birleştirmeleri yani iş birliği ve güç birliği yapmalarıdır.

Amaç: Kooperatifler kapitalizme karşı değil, bu sistemin aşırı kar hırsı ile toplumu yoksul bırakmasına karşıdır. Kooperatif işletmelerde hedef insanın kendisidir, insanların iş birliği ve dayanışma ile hayatlarını devam ettirmeleridir.

Kuruluş ve İşleyiş: Kooperatif işletmelerin kuruluş ve işleyişine yönelik hukuki düzenlemeler genellikle gerçek kişilerin ve çok sayıda gerçek kişinin kooperatif kurucusu olmasını öngörmektedir. Keza, aynı amacı taşıyan ve arzu eden insanların kooperatiflere ortak olmaları için açık kapı ilkesi benimsenmiş ve böylece kooperatiflerin daha geniş kitlelere hizmet götürmesi hedeflenmiştir.

Yönetim ve Denetim: Kooperatif yönetimi, kooperatif amacının gerçekleştirilmesinin başlıca sorumlusudur. Ortaklar amaçlarına ulaşabiliyorsa yönetim başarılı kabul edilmektedir. Nitekim yönetimin faaliyetleri denetim birimince de ortaklar adına denetlenmektedir. Yani, kooperatif yöneticileri amaç-araç ilişkilerini kurarken ortaklarından bağımsız olarak karar veremez ve serbest hareket edemezler. Çünkü ortaklık payından bağımsız olarak her ortak aynı derecede söz hakkı sahibidir.

Vergilendirme: Kooperatiflerin kurulup, gelişmesi için tüm ülkelerde bazı kolaylıklar getirilmiştir. Bu kolaylıklar kuruluş safhasının her adımından, faaliyet safhasına ve tasfiyeye kadar devam etmektedir. Bu kolaylıklar, vergi istisnaları ve/veya muafiyetleri, destekler ve teşvikler şeklinde olmaktadır.

Kooperatif İşletmeler ile Özel Sektör İşletmeleri arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 7. Kooperatifler ile Sermaye Şirketlerinin Karşılaştırılması

Sermaye Şirketleri	Kooperatifler
Kar maksimizasyonu	Fiyat maksimizasyonu
Kar payı dağıtımı	Risturn dağıtımı
Sermaye payına göre kar payı	Alışveriş oranına göre risturn
Hisse senetleri borsada işlem görür	Ortaklık senetleri ancak kooperatife ve kooperatifin rızası ile başkasına satılabilir
Şirket ortaklarında sınırsız hisse	Kooperatiflerde sınırlı ortaklık
Şirket yönetimine sermaye hakim olup, sermaye birinci planda ortak ikinci planda	Ortaklık payı ne olursa olsun her ortak bir paya sahip olup, ortak birinci planda
Sosyal amaç çok tali bir amaç	Kuruluşun önemli unsurlarından biri

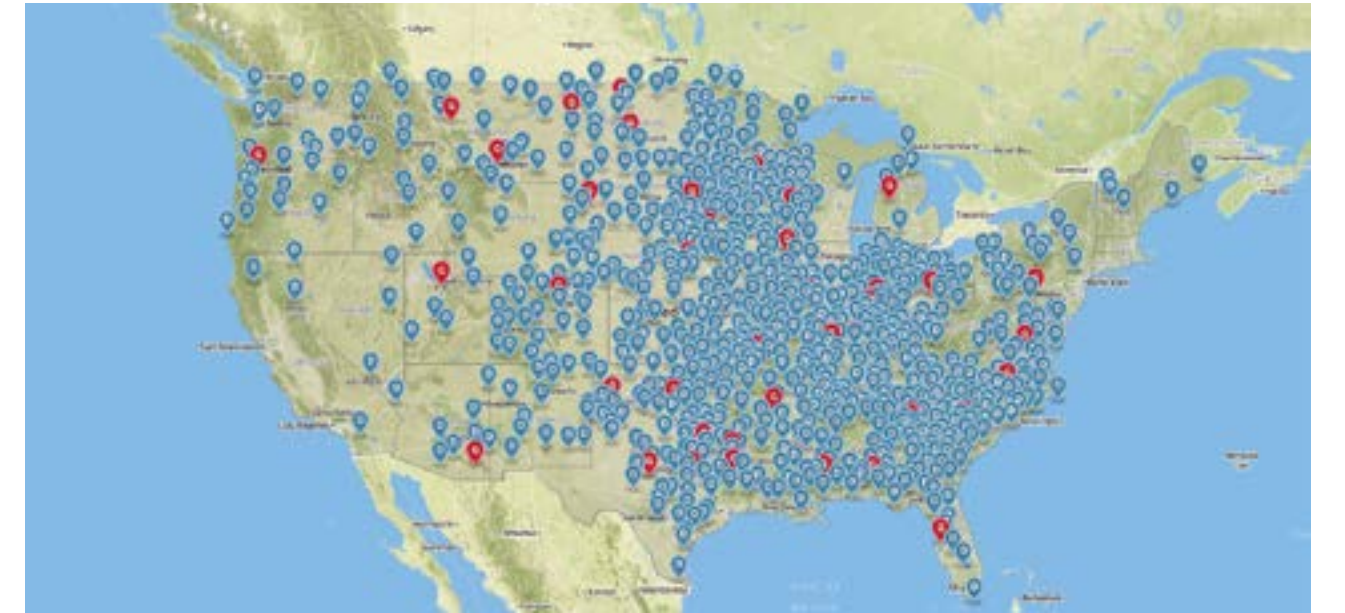
5.3. Kooperatif Girişiminin Avantajları, Yeni Nesil Kooperatifler Ve İyi Kooperatif Örnekleri- Ekrem Alper BOZKURT

Ekrem Alper BOZKURT - Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifler Daire Başkanı

Yenilenebilir enerji kooperatifleriyle, istihdam artışına katkı sağlanması, enerji temininde dışa bağımlılığın azaltılması, ülke gelirlerinde tasarruf edilmesi, kırsal kesimle şehirlerarasındaki kalkınma seviyesinin eşitlenmesi hususları hedeflenmektedir.

5.3.1. Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri

ABD Enerji kooperatifleri ele alındığında, 1933-1936 yılları arasında uygulanan "Yeni Düzen (New Deal)" programının bir parçası olarak kurulan "Kırsal Elektrifikasyon İdaresi (Rural Electrification Administration- REA) 1939'a kadar 288 bin eve hizmet veren 417 kırsal elektrik kooperatifinin kuruluşuna yardım etmiştir.

● Distribution Cooperative ● Generation & Transmission Cooperative

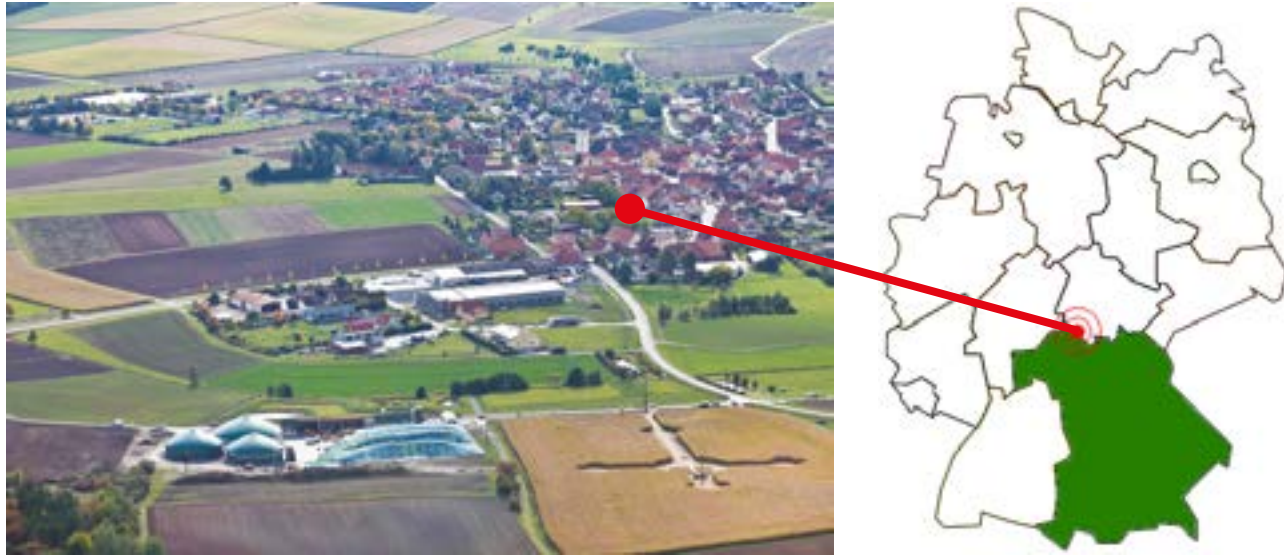
Şekil 1. ABD Ülke Elektrik Kooperatifleri Haritası

- Kooperatifler, 47 eyalette 42 milyondan fazla tüketiciye elektrik sağlamaktadır.
- Üretim kooperatifleri tüm ülkenin enerji ihtiyacının %5'ini karşılamaktadır.
- Enerji iletim kooperatifleri ise enerji iletim hatlarının %12'sine sahiptir.

Almanya Enerji kooperatiflerine baktığımızda, mevcut durumda 80 000'den fazla yenilenebilir enerji kooperatifi ortağı, 500'den fazla kurulu enerji kooperatifi bulunmaktadır. Sadece 2011 yılında kurulan yaklaşık 250 kooperatifin 170 tanesi enerji kooperatifidir.

Nüfusu yaklaşık 950 olan Großbardorf Kasabası'nda kooperatifler aracılığı ile kasaba ihtiyacının 4 katı kadar enerji üretilmektedir.

Şekil 2. Großbardorf Kasabası

Großbardorf Güneş Enerjisi Çatı Projesi kapsamında biyogaz için gerekli olan tarımsal ve hayvansal atıkların depolandığı tesisin çatısına 2011 yılında, 190.000 € maliyetle 96 kW kapasiteli güneş paneli yerleştirilmiştir. Üretilen enerji, tesisin elektrik ihtiyacını karşılamaktadır.

2005 yılında 7,6 milyon € maliyetle kurulan güneş enerjisi tarlası 1,9 MW gücündedir.

Danimarka'da faaliyet gösteren Middelgrunden Rüzgar Enerjisi Kooperatifi 1997 yılında kurulmuştur. 40.000 kW kapasiteli rüzgâr türbini ile 50.000'e yakın konutun elektrik ihtiyacı karşılanmaktadır. 40.500 hisse ve 23 milyon € yatırım bütçesine sahiptir. 8 500 ortağı bulunmaktadır. Yarı yarıya belediye ortaklıdır.

Diğer ülkelerdeki uygulamalar ele alındıktan sonra, Türkiye'nin yenilenebilir enerji üretim koşullarına değinmek gerekirse, Lisanssız Elektrik Üretimi (Muafiyetli Üretim) kapsamında kooperatifler;

- Tüketim birleştirme kapsamında (Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik Madde: 23),
- Aynı dağıtım bölgesi içinde,
- Elektrikliğini ortak sayaç ya da aynı bağlantı noktasından alan aynı tür aboneler tarafından kurularak,
- Azami 1000 kW (1 mW) 'ya kadar elektrik üretimi yapabiliyorlar.

5.3.2. Sigorta Kooperatifçiliği

Sigorta kooperatifleri, anonim şirketlerden farklı olarak, kar amacı yerine karşılıklı dayanışma esasına göre faaliyet gösteren şirketlerdir. Bu şirketlerin özelliği, kooperatifin bizzat sigortalılar tarafından kurulup yönetilmesidir. Yani şirketin ortakları sigortalılardır ve şirket yönetimini sigortalılar elinde tutar. Sigortacı ve sigortalı sıfatları birleşmiştir. Kuruluş amacı belli rizikoları karşılamak üzere bir araya gelen ortaklarına ekonomik yarar sağlamaktır, kar elde etmek değildir.

Avrupalıların 3'te 1'inden fazlası sigorta hizmetlerini kooperatiflerden veya mütüellerden almaktadır. Sigorta kooperatifleri ve mütüeller Avrupa'da 350.000 civarında kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır.

Türkiye'de sigorta kooperatifçiliğinin uygulanabilirliğini mevzuat yönünden ele aldığımız zaman ise karşımıza 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 1402'nci maddesi çıkmaktadır. Söz konusu maddede "Birden çok kişinin birleşerek, içlerinden herhangi birinin, belli bir rizikonun gerçekleşmesi durumunda doğacak zararlarını tazmin etmeyi borçlanmaları karşılıklı sigortadır. Karşılıklı sigorta faaliyeti ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilir." ifadesi mevcuttur.

Yani Türkiye'de faaliyet gösteren herhangi bir mütüel, kooperatif şeklinde yapılmak zorundadır.

- Ülkemizde bir kooperatifin nasıl kurulacağı 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda belirlenmiştir. Anılan Kanunun 2'nci maddesine göre bir kooperatif en az 7 ortak tarafından imzalanacak ana sözleşme ile kurulur. Ana sözleşmedeki imzaların noterce onaylanması gerekir. Yani mütüel sigorta kooperatifinin kuruluşu ve sicile tescili için 7 kurucu ortak yeterlidir.
- 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 4'üncü maddesine göre ise kooperatif şeklinde kurulacak sigorta şirketlerinin, ortak sayısının iki yüzden aşağı olmaması ve yöneticilerine herhangi bir ayrıcalık tanınmaması gerekmektedir. Kanun koyucu iki yüz ortak sınırlamasını risk havuzundaki meblağı yükseltmek amaçlı koymuştur. Çünkü Kooperatifler Kanununun 19'uncu maddesinde her bir ortağın ortaklık payı değeri olarak 100 TL sermaye yatırılması öngörülmektedir.

Bununla birlikte Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin sermaye yapısı incelendiğinde piyasanın %70'inden fazlasının uluslararası sermaye kaynaklı şirketlerden oluştuğu görülmektedir.

31.12.2013 tarihi itibarıyla mevcut 36 hayat dışı sigorta şirketinden 26 adedi, toplam 24 hayat ve emeklilik şirketinden ise 18 adedi doğrudan veya dolaylı olarak uluslararası sermayelidir. Bu şirketlerin 39 adedinde uluslararası sermayenin payı %50 ve üzerindedir. Yani, Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin %73,3'ünün sermayesinin yüzde ellisinden fazlası yabancı kaynaklıdır."

5.3.3. Eğitim Kooperatifleri

5.3.3.1. Eğitim Kooperatifleri Kurulma Nedenleri

Kamuoyunda 4+4+4 Kanunu olarak bilinen, 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 3 üncü, maddesiyle, birinci kademe 4 yıl süreli ilkokul, ikinci kademe 4 yıl süreli ortaokul ve üçüncü kademe 4 yıl süreli lise olarak yapılandırılmıştır. Böylece kademeler arası yatay ve dikey geçişlere imkân tanınmış, esnek yapı sayesinde bireye yetenek ve gelişimine göre erken yaşlarda tercih hakkı tanınmıştır.

Kurumlar Vergisi Kanununun 4/k maddesine göre ana sözleşmelerinde sermaye üzerinden kazanç dağıtılmaması, yönetim kurulu başkan ve üyelerine kazanç üzerinden pay verilmemesi, yedek akçelerin ortaklara dağıtılmaması ve sadece ortaklarla iş görülmesi yönünde hükümler bulunan kooperatifler kurumlar vergisi muafiyetinden yararlanacaklardır. Yeni kurulan eğitim kooperatifleri de veli ve öğretmenlerden teşekkür ettiği için kurumlar vergisi muafiyeti için istenilen şartları yerine getirmektedirler.

Eğitim kooperatiflerini cazip kılan bir diğer gelişme de teşvik paketidir. Teşvik sisteminde, eğitim yatırımları desteklenecek, özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan ilk, orta ve lise eğitim yatırımları, hangi ilde yapılırsa yapılsın, «Bölgesel Teşvik Uygulamaları» kapsamında 5 inci bölge desteklerinden yararlandırılmaktadır.

Ülkemizdeki duruma bakacak olursak; eğitim maliyetlerini üstlenmede velilere düşen payın giderek arttığı görülmektedir. İlk ve ortaöğretime kaydolan öğrenci sayısı her geçen gün artarken, derslik açığı ve buna paralel olarak okul ihtiyacı da artış göstermektedir. İstanbul'da derslik başına düşen öğrenci sayısının 50'nin, Ankara'da 60'ın üzerinde olması büyük şehirlere olan göçten kaynaklanmaktadır. Derslik açığını ve mezun öğretmenlerimizin durumunu göz önünde bulundurduğumuzda biz eğitim kooperatiflerinin ülkemiz için gerekli olduğu kanaatine ulaştık. Bize göre düşük fiyattan kaliteli hizmet vermenin yollarından biri de eğitim kooperatifleridir.

Eğitim kooperatiflerinin birçok yararı vardır. Örneğin kooperatiflerin kurulması ile devletimizin eğitime harcadığı pay düşecek, buradan elde edilen gelir mevcut okullara harcanacak, bu da eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacaktır. Ayrıca, eğitim kooperatiflerinin çoğalması rekabeti artıracak bu ise özel okul fiyatlarının düşmesini sağlayacaktır.

5.3.3.2. Ülkemizde Kurulan Eğitim Kooperatifleri

Bu güne kadar ülkemizde "Eğitim Kooperatifleri" iki değişik şekilde kurulmaktadır.

1. Üniversite veya Yüksek Okul bünyesinde kurulanlar (Kurucu ortaklar genelde akademisyenlerden oluşmaktadır): Bunlar üniversitelerin kantin, misafirhane vb. tesislerini işletmektedirler. Yine bu şekilde kurulan bir kısım eğitim kooperatifleri de kurs işletmeciliği yapmaktadır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve medeni hakları kullanma ehliyetine sahip gerçek kişi ya da kooperatifin amacına uygun faaliyet konusu bulunan kamu veya özel hukuk tüzel kişiler tarafından kurulanlar: Bu çerçevede Bursa ve İzmir'de kurulu bulunan "Eğitim Kooperatifleri"nin okulları bulunmaktadır. Bunlardan, Bursa Eğitim Kooperatifinin, anaokulu, ilkokulu, ortaokulu, orta ve yükseköğretim yurdu ile bir de kültür merkezi; İzmir Eğitim Kooperatifinin de ilkokul ve ortaokulu bulunmaktadır.

Her iki örnek için de kurulmuş ve başarılı şekilde hizmet veren 20'nin üzerinde kooperatif bulunmaktadır.

5.3.4. Gayrimenkul İşletme Kooperatifleri

Ortaklarının ekonomilerini iyileştirmek üzere uygun gördüğü menkul ve gayrimenkulleri edinmek, bunları işletmek, gayrimenkule yönelik üretim faaliyetinde bulunmak ve amacına uygun bir şekilde değerlendirmektir.

Bu amaçla kooperatif:

- Amacına uygun gördüğü menkul ve gayrimenkulleri satın alır, kiralama ve benzeri yasal sözleşme yolları ile edinir, bunların değerlendirilmesi ve değerlendirilmesine yönelik olarak tasarrufundaki gayrimenkuller üzerinde, işyeri, konut, sanayi, turistik tesisler vb. yaptırır, gerekirse satar.
- Tasarrufundaki gayrimenkullerin imar işlemleri ile bu konudaki her türlü teknik işleri yürütür, uhdesinde bulunan gayrimenkullerle ilgili haklar için rehin alabilir, tesis edilmiş olan rehin ve ipotekleri kaldırabilir, ipotek alabilir, portföyünde bulunan varlıklar üzerinde rehin ve ipotek verebilir, kefalet edebilir, özel haller kapsamında gerekli açıklamalar yapılması kaydıyla üçüncü kişiler lehine tasarrufta bulunabilir, irtifak, intifa, kat irtifakı, üst hakkı, inşaat hakkı tesis edebilir, devir ve ferağ edebilir.
- Uhdesinde bulunan gayrimenkulleri işletir veya işletmeci kurum ya da kuruluşlara işlettirebilir.
- Tasarrufunda bulunan gayrimenkullerle ilgili satış, kiralama, hâsılat paylaşımı gibi gelir sağlayıcı ekonomik modeller geliştirir.

5.3.5. Geri Dönüşüm Kooperatifleri

Dünyada çevresel ürünlerin ve hizmetlerin toplam hacmi 1 000 milyar Euro olup, 2020 yılına kadar ise 2 200 milyar Euro olması planlanmaktadır.

Atık sektörüne bakıldığında; Dünya Bankası'nın verilerine göre dünyamızda atık toplama miktarı 11 milyar ton olup, 2050 yılına kadar 13 milyar ton olması planlanmaktadır.

BM verilerine göre, gayrisafi küresel hâsıla oranı %0,16 olarak hesaplanmıştır.

5.4. Sektörel Bazda Bursa Kooperatifçiliğinde İşbirliği İmkânları ve Yeni Kooperatif Alanları- Recep GÖRMEZ

Recep GÖRMEZ- BEK (Bursa Eczacı Kooperatifi) Yönetim Kurulu Başkanı

BEK 1979 yılında 30 kadar eczacı ve dönemin eczacı odası başkanı Eczacı Naci Doğan liderliğinde bir araya gelerek örgütlenmesi sonucu kurulmuştur. 70'li yılların siyasi ve ekonomik kaos ortamında eczacıların sorunlarına çözüm bulabilmek için kooperatif örgütlenmesini seçmişler ve bu sayede tek tek çözemeyecekleri sorunları çözebilme becerisini göstermişlerdir. Bugün 3 500 ortağı ve 1000 çalışanı ile Türkiye'nin %25'lik kısmında faaliyet göstererek bulunduğu coğrafyanın tartışılmaz lideri konumundadır. İlaç ve ilaç dışı ürünlerin temini ve dağıtımını faaliyetini sürdüren BEK, ülkemizdeki en güçlü eczacı kuruluşu olma özelliğine sahiptir.

Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) tarafından yapılan tespitlere göre dünya genelindeki kooperatif sayısı 2,6 milyon, ortak sayısı 1 milyar ve yaratılan istihdam 250 milyona ulaşmış bulunmaktadır. Ülkemizde ise (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre) faal 8 800 kooperatif bulunmakta ve 1,7 milyon kişi kooperatif ortağıdır. Bursa'mız da ise faal 249 kooperatif bulunmakta ve 82 bin kişi kooperatif ortağıdır.

İngiliz Yardım Kuruluşu Oxfam'ın 2015 yılında açıkladığı rapora göre 2016 yılında dünya nüfusunun %1'lik kısmına denk gelen 70 milyon kişinin servetinin geride kalan %99'luk kısmının servetinden daha fazlasına sahip olacakları şeklindedir. Yine aynı raporda %1 kesimin toplam mal varlığının dünyada ki kaynağın %50'sini aşacağı öngörülmektedir. %1'in içerisinde yer alan 85 kişinin servetinin dünyada yaşayan 3,5 Milyar insanın servetinden daha fazla olacağı belirtilmektedir.

Kooperatifler merkezinde insanın olduğu dayanışma esaslı ekonomik örgütlenmedir. Açık, şeffaf, demokratik örgütlenme modelidir. Yürüttükleri faaliyetler ile ortaklarına, toplumun tüm katmanlarına katma değer sağlarlar. Kapitalist sistemin benmerkezci felsefesinin dünyamızı bir felakete sürük-

lediği günümüzde insanlığın güvenli limanı kooperatifler olmalıdır. Dünyadaki gelir adaletsizliğinin giderilebilmesinin en önemli araçlarından bir tanesi kooperatiflerdir. Bu nedenle yönetme erkini elinde tutanların kooperatifleri destekleyerek ve gelişmelerinin önündeki engelleri kaldırmak temel politikaları olmalıdır. Dünya da insanlığın gelişmesi, refahın artması, barışın egemen olabilmesinin en temel koşulu dünya kaynaklarının adil paylaşımıdır.

5.5. Kooperatiflerde Markalaşma ve Pazarlama Yöntemleri- Sinan SOLMAZ

Sinan SOLMAZ – Marmarabirlik Kooperatiflerle İlişkiler Müdürü

5.5.1. Marka ve Marka Değerleri

Kooperatifler, birlikler veya bunların bağlı ortaklıkları anonim ve limitet şirketler, dün olduğu gibi bugün de, diğer şirketler gibi "marka" oluşturmayı ya da oluşturmuş oldukları markalarını dünyaya tanıtmayı ve beraberinde de farklılaşmayı düşünmekte ve konuşmaktadırlar.

Bugün, bir markaya yönelik, üretim düşüncesi veya markanın tasarımı; herhangi bir ülkede düşünülmede, başka ülkelerde parçaları üretilmekte, başka bir ülkede ise nihai halini alarak eş zamanlı olarak küresel pazara sunulmaktadır. Böylece markalar, bir şirketin sınırları içerisinde kalsa dahi ülkenin sınırlarını aşmakta, özellikle de çok uluslu, ulus üstü veya ulus ötesi küresel markalar sınır tanımamaktadır.

Günümüz dünyasında, ulusal ve uluslararası piyasalardaki savaşların, mücadelelerin şekli kısmen değişmiştir. Sait Aytemur'un dediği gibi, "Bir ülke sahip olduğu markalar kadar zengindir". Hangi ülkenin daha çok ve değerli markası var ise, o ülke o kadar zengin ve de güçlüdür.

Bu bağlamda, markalar; sadece ülkeler için değil, üreticiler, tüketiciler, yöneticiler, şirketler için hatta diğer bir anlatım ile ülkenin tüm ekonomisi için olmazsa olmazlardan bir tanesidir.

Marka, klasik tanımı ile malların, hizmetlerin, düşüncelerin, diğer mal ve hizmetlerden ayırt edilmesine ve farklılaştırılmasına yarayan ya da hizmet eden isim, logo, kavram, sözcük, simge, tasarım, resim, ses ve bütün bunların bileşkesi olan somut ve soyut bir kavram mıdır yoksa çok daha ötesi midir?

Örnek vermek gerekirse; Marmarabirlik, Trakyabirlik, Pankobirlik, Konya Şeker, Bursa Eczacılar Kooperatifi, Tarih ya da Tüpraş, THY, Opet, Akbank, İş Bankası, Arçelik, Türk Telekom ve Turkcell birer marka mı yoksa çok daha fazlası mıdır?

Bu ve diğer markalar;

- İşletme için; tüketicinin bildiği, tanıdığı, aradığı, talep ettiği, sadakatle bağlı kaldığı, yüksek pazar payı, düzenli satış, düzenli gelir, istikrar ve karlılık,
- Çalışanlar için; çalışma alanı, düzenli istihdam, iş güvencesi, düzenli gelir ve bağlılık,
- Ortaklar veya hisse senedi sahipleri için; yönetime katılma, karar alma, ilave gelir, kardan pay alma,
- Perakendeciler, satış noktaları için; tüketici isteği, talebi, bağlılığı, tüketicinin reyona ve rafa gelmesi, sürekli ve düzenli satış,
- Tüketiciler için; kalite, standart, bulunurluk, güvenilirlik, ürünü kolayca ayırmak, daha az risk, daha kolay değiştirme ve iade,
- Devlet için ise; vergi mükellefi, vergi, resim ve harç'tır.

"Marka önemli midir?" sorusuna, Coca Cola'nın eski CEO'su Roberto GOIZUETA, "Bütün fabrikalarınız ve tesisleriniz yanıp kül olabilir ama şirketin değerine el sürmeniz çok güç"; Quaker şirketler grubunun eski CEO'su John STUART ise "Eğer bu şirket bölünecek olsa, size varlıklarını, fabrika ve donanımlarını verir, markaları ise ben alırdım ve sizden daha başarılı olurum" demektedir. Bunun içindir ki dünyada tanınmış birkaç popüler "markanın değeri", "şirket değerlerinin" yarısı ya da daha fazlası kadardır.

Eskiden kooperatif, anonim ve limitet şirketler, aktiflerine; stoklarını, hammaddeyi, mamul maddeyi, arsaları ve araçlarını koyuyorlardı. Ancak, şimdi; stoklardan, gayrimenkullardan daha değerli olan o şirketin "marka değerini" koymaktadırlar. Günümüz sermaye piyasasında şirket değerlerinin, fiziki varlıklar kadar fiziki olmayan varlıklardan oluştuğu görülmektedir. Marka gibi değerler, varlıklar, şirket değerleri içerisinde önemli pay tutmaktadır.

5.5.2. Kooperatiflerde Markalaşma ve Pazarlama Yöntemleri

Özellikle küçük ve orta ölçekli kooperatifler veya birlikler, markalaşma süreci içerisinde hangi hammaddeyi ya da yarı hammaddeyi üretirse üretsinler, kendilerini hiçbir zaman hammadde ve yarı hammadde üretici kimliği ile sınırlamamalıdır. Tarladan, bağdan ve bahçeden sonrasını yasaklı alan olarak görmemelidirler.

Kooperatifler ve birlikler; herhangi bir hizmetin üretimi ya da ürünün hammadde veya yarı hammadde olarak üretilmesinin dışında, ilk önce pazarı incelemeli, pazar araştırması yapmalı ya da yaptırmalı. Ürünün, bölgesel, ulusal veya uluslararası pazarlarda yer alacak şekilde üretilmesinin tasarlanması, işlenmesi, ambalajlanıp mamul ürün haline getirilmesi ve de yeni bir "marka" adı altında ulusal ve uluslararası marketlerin reyonlarına ve raflarına ulaştırılıp tüketici ile buluşturulması düşünülmelidir.

Örneğin, süt üreticilerinin kurduğu bir kooperatif, ortaklarından süt alıyor ve almış olduğu sütün tamamını da satıyor. Bu durum kooperatif ve ortakları için oldukça iyi, ancak yeterli değildir. Bu kooperatif, ortaklarının ürettiği sütü, piyasa fiyatlarından alıp işlese yani rakiplerinden "daha farklı ve faydalı" mamul ürün haline getirilmiş süte, yoğurda, tereyağına, peynire ve ayrına dönüştürse; rakiplerinden çok farklı olarak, doğrudan ya da dolaylı dağıtım kanallarını kullanarak mamul ürünlerini, markalarını tüketicileri ile buluşturabilir. Bu şekilde, ürünleri tüketiciyle buluşturacak pazarlama ve satış faaliyetleri ile daha katma değerli bir ürün ortaya koymuş olacaktır.

Bu örnekler, süt üreticisi, satıcısı kooperatiflerin dışında, çalışma konusu et ürünleri, deniz ürünleri, hububat ürünleri, şeker pancarı, bal, zeytin, zeytinyağı, üzüm, incir, fındık gibi meyve ürünleri ile yaş sebze ve diğer meyve ürünleri içinde çoğaltılabilir.

Bir tarafta ürünü tanklara, kasalara, sepetlere, sevelere ve çuvallara doldurup ilk elden satmak varken, diğer taraftan da ilk ürünün işlevlerini artırarak daha farklı ve faydalı mamul ürün haline getirmek vardır. Çeşitli pazarlama ve satış faaliyetleri ile ürünü daha istenilebilir ve aranır kılarak, yani marka olarak, marka oluşturarak, markalaşarak, ürünün katma değerini artırmak ve de ticari getirisini daha da yukarılara çıkarmak da mümkündür. İkinci alternatif daha zor, meşakkatli ve uzun soluklu bir iştir.

Kooperatifler için, birlikler için işin özü; zamanın ruhuna ve gereklerine uygun, rakiplerden farklı yeni iş modelleri oluşturmaktır. Bu da üretim zincirinin ilk halkasında yer alan üretici ortakların ürünlerini, tüketici tercihlerine, isteklerine ve beklentilerine uygun mamul ürün haline getirerek "markalaşmak" ve "kooperatif markalarını" oluşturmaktır. Bu durum, kooperatif işletmelerinin bir ayağının sanayi sektöründe, diğer ayağının da pazarlama ve satış ile birlikte hizmet sektöründe yer almasını sağlamaktadır. Böylelikle tarım sektörünün dışında, sanayi ve hizmet sektörü içerisinde oluşan bu marka ve markalaşmanın getirmiş olduğu katma değer ve ilave marka değerleri kooperatif bünyesinde kalmış olmaktadır.

Ulusal, bölgesel, yerel veya küçük bir coğrafyada faaliyette bulunan, üretim yapan bir kooperatif işletmesi; markalaşma sürecinden önce temel hedeflerini çok iyi belirlemelidir. Pazar araştırması sonucu, temel hedeflerine uygun potansiyel tüketicilerinin ihtiyaçlarını, taleplerini ve beklentilerini karşılayacak hatta daha fazlasını karşılayacak şekilde rakiplerine benzemeden, taklit etmeden yeni iş modelini oluşturmalıdır.

Kooperatif işletmesi, marka oluşturma süreci içerisinde, öncelikle marka ismini ve logosunu, geleceğin ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun olarak yeniden gözden geçirmelidir. Var olan ya da ileride kullanılması düşünülen marka isimlerini, patentini ve endüstriyel tasarımlarını tescil ettirmelidir. Pazar araştırması sonrasında, markalaşacak ürünün düşünülmesi, tasarlanması, ürünün tüketici hedef

kitle nezdinde heyecan yaratacak, tercih edilecek, eşsiz ve benzersiz özellikleri olacak şekilde konumlandırılması gerekmektedir.

Tasarlanan bu ürünün amacına uygun, Ür-Ge, Ar-Ge süreçlerinden geçmesi, yapılabilir ise prototiplerinin yapılması, kullanım ya da tüketim amacına ve standartlara uygun farklı özellikleri ve nitelikleri olan ambalajlarda pazara ve piyasaya sunulacak şekilde üretilmesi fayda sağlayacaktır.

Fiyatlandırma işleminin ise bir taraftan işletmeye gelir kazandıracak olması, diğer taraftan da hedef kitleye ürün hakkında önemli mesajlar vermesi, kalite ile ilişkilendirilmesi ve satış hacmi üzerindeki etkisi de göz önüne alınarak yapılmalıdır. Ayrıca, rakip veya ikame ürünlerinin fiyatları ile hedef kitlenin ekonomik ve sosyal yapısı da gözetilmelidir.

Üretilen ve fiyatlandırılan ürünün, hedef pazara nasıl ulaşacağına karar verilmesi, doğru zamanda, doğru yerde ve doğru miktarda bulunması da oldukça önemlidir. Ürünün dağıtımı için doğru kanalları seçmek, ürünün, seçilen kanallarda, istenilen koşullarda satışa sunulmasını sağlamak ve bu kanalları birer değer ortağınız gibi görerek çalışmasını sağlamak, başlı başına zor ancak amacına uygun, doğru şekilde yapılması zorunlu bir iştir.

Hedef kitlenin, potansiyel tüketicilerin; ihtiyaçlarına, isteklerine ve beklentilerine göre üretilmiş üründen haberdar edilmesi, ürünün hedef kitlelerce tanınması, ürünün özelliklerinin ve niteliklerinin bilinmesi, ürünün satın alınması için ikna edilmesi ve yine hedef tüketicilerin, hafızalarında, zihinlerinde ürün ve marka algısı, güçlü marka imajının oluşması için reklam, satış ekibi, satış promosyonu, halkla ilişkiler faaliyetlerinin bütçe doğrultusunda yapılması ile birlikte bütün bu iş ve işlemlerin de yönetilmesi gerekmektedir.

Günümüz dünyasında, birçok kategoride ürünler bol miktardadır. Eskiden kıtlık sorun iken şimdi ise bolluk sorun olmaktadır. Ülkemizde hipermarketlerin birindeki ortalama ürün sayısı 25.000 - 45.000 arasında değişmekte ve her şeyden bol miktarda bulunmaktadır. Şimdi üretim ve hizmet kıt değil, boldur. Kurulu kapasiteler eksik değil, fazladır. Artık, kıt olan mal ve hizmet değil, kıt olan "tüketici" ve "tüketicinin ilgisidir."

Şirketler; bu hızlı değişim, gelişim ve bolluk süreci içerisinde, daha fazla büyümek ve kar elde etmek adına daha fazla "müşteri" ve "tüketici" çekebilmek için ürün, hizmet, fiyat, dağıtım kanalları ve tutundurma faaliyetleri üzerinden farklı ve değişik yeni pazarlama yöntemleri geliştirmektedirler. Geliştirilen bütün bu pazarlama yöntemlerinin ortak amacı; tüketiciye ulaşmak, tüketicileri elde tutmak, geliştirmek ve sadakatle bağlılığını sağlamak ve bunu da sürekli kılmak şeklinde özetlenebilir. Pazarlama alanındaki bu yeni trendler ve pazarlama yöntemleri; Doğrudan Pazarlama, Veri Tabanlı Pazarlama, Alışverişçi Pazarlaması, İlişkisel Pazarlama, Deneyim Pazarlaması, Elektronik Pazarlama, Niş Pazarlama, Ağızdan Ağıza Pazarlama, Viral Pazarlama ve Yeşil Pazarlama şeklinde sıralanabilir. Kooperatif işletmelerinin, özellikle de küçük ve orta büyüklükteki kooperatif işletmelerinin, daha uzun ömürlü olmaları, pazardan daha fazla pay alabilmeleri ve pazarda daha etkin bir şekilde rekabet edebilmeleri ancak kurumsallaşarak "markalaşmalarına" bağlıdır.

Kooperatif işletmelerinin, sürekli ve düzenli büyümeleri, karlı ve de istikrarlı olmaları; yönetim biçimlerini günün koşullarına uygun şekilde güncellemeleri ve yetkinliklerini geliştirmeleri ile mümkün olabilecektir.

Ayrıca, kooperatiflerin markalaşma süreçlerinin başarılı şekilde yürütülmesi ve yönetilmesi bağlamında da;

- Pazarlama, satış ve marka konularında uzman kişilerin istihdam edilmesi,
- Pazarlama, satış ve marka konularında dış kaynak kullanarak, danışman şirketlerden profesyonel yardım alınması,
- Ürünün üretilmesi, geliştirilmesi ve pazarlanması süreçlerinde üniversiteler ile işbirliği yapılması,
- Kooperatif ilkeleri içerisinde yer alan "kooperatifler arası işbirliği" bağlamında, konusunda uzmanlaşmış, markalaşmış kooperatif ve birlikler ile işbirliğine gidilmesi, yardım ve dayanışma içerisinde bulunulması,
- Ürünün üretilmesi, geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası pazara sunulma aşamalarına yönelik kamu kurum ve kuruluşlarının, hizmetler sektörü destekleri, yatırım destekleri, ihracat destekleri, genel, girişimcilik, işbirliği, güç birliği, Ar-Ge, inovasyon ve endüstriyel uygulama destek programlarından yararlanma yollarına gidilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

6. Bursa Kooperatifçilik Çalıştayı

6. Bursa Kooperatifçilik Çalıştayı

31 Mayıs 2016 tarihinde Merinos Atatürk Kongre Kültür Merkezi'nde 'Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Paneli'nin ardından 'Bursa Kooperatifçilik Çalıştayı' gerçekleştirilmiştir.

Çalıştaya katkıda bulunabilecek kurum, kuruluş ve kooperatifler çalıştaya katılmak üzere davet edilmiştir. Çalıştaya davetli 21 kurum/ kooperatiften 25 katılımcı katılım sağlamıştır.

Çalıştay, çalıştayın yöntemi ve çalışma ilkelerinin katılımcılara anlatılması ile başlamıştır.

Çalıştay, iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir:

1. GZFT (Güçlü Zayıf Fırsat Tehdit) Grup Çalışması
2. Hedef ve Stratejilerin Belirlenmesi

Çalıştay moderatörleri Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) uzmanlarından oluşurken, çalışma grubu raportörleri Bursa Ticaret İl Müdürlüğü personeli ile BEBKA Bursa Yatırım Destek Ofisi, BEBKA Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi ile BEBKA Bilecik Yatırım Destek Ofisi uzmanlarından oluşmuştur.

Çalıştaya 11 kurum/ kooperatiften 25 kişi katılım sağlamıştır.

1	Bursa Eczacılar Kooperatifi (BEK)	7	S.S. 72 Sayılı Gemlik Zeytin Tarım Satış Kooperatifi
2	Bursa Ticaret İl Müdürlüğü	8	S.S. Bursa Örnek Kredi Kooperatifi
3	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı	9	Uludağ Esnaf Kefalet Kooperatifi
4	Marmarabirlik	10	Yıldırım Belediyesi
5	Motorlu Taşıt Birliği	11	Yıldırım Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
6	S.S. 61 Nolu Orhangazi Motorlu Taşıt Kooperatifi		

6.1. Güçlü Zayıf Fırsat Tehdit (GZFT) Çalışması

6.1.1. Yöntem

Güçlü Zayıf Fırsat Tehdit (GZFT) analizi için katılımcılar GÜÇLÜ, ZAYIF, FIRSAT, TEHDİT grupları olmak üzere farklı kurumlardan katılımcıların bir arada olmasına özen gösterilerek 4 gruba ayrılmıştır. Her grup ele alınan 'Bursa Kooperatifçiliği'nin güçlü, zayıf yönleri ile bu alandaki fırsat ve tehditlerden birini grup içinde moderatörle birlikte çalışmıştır.

Her grupta çalıştayın öncelikli olarak bir yönü değerlendirmiştir. "World Cafe" yöntemi ile yürütülen çalışmada, gruplar ilk aşama çalışmalarını tamamladıktan sonra, grup moderatörler yer değiştirmiş, her moderatör gittiği yeni grupta, bir önceki grupta ulaşılan ifadeleri paylaşarak, daha önceki grupta oluşturulan ifadelere, yeni grubun yorum ve eklemelerini almıştır. 4 grup; tüm moderatörleri dinleyip güçlü, zayıf, fırsat ve tehdit başlıklarının hepsiyle ilgili fikirleri moderatörler tarafından alınana kadar grup moderatörleri dört gruba kısa sunumlarını gerçekleştirmiştir.

Bu bölümde, Güçlü Zayıf Fırsat Tehdit (GZFT) Çalışmasında dört ayrı grup tarafından çalışılıp tartışılarak ortaya konan yönler şu şekildedir:

6.1.2. Güçlü Yönler

Pazarlama

1. Bursa'daki kooperatiflerin konumları ile her türlü pazara yakın olması
2. Bursa'da kooperatiflerin kara, hava, deniz taşımacılığında faydalanma olanağı
3. Bursa'da esnaf yardımlaşmasının köklü bir geleneğe sahip olması
4. Bursa'da üreticilerin yanı sıra pazarlama araçlarının da kooperatifleşmiş olması

İnsan Kaynakları

5. İnsan kaynakları temininin kolay olması
6. Kooperatiflerin bulunduğu bölgede mesleki gelişmeye ve yeniliğe katkısı olması

Tarihsel Köken/ Bilgi/ Bilinç

7. Bursa ilinde kooperatif yapılarının köklü bir tarihe sahip olması, bazı kooperatiflerin tarihinin 1969 yılı öncesi kooperatifler kanun taslağı öncesi ahi yapılanmasına sahip olması
8. Bursa'da yardımlaşma ve dayanışma bilinci yerleşmiş olması ile kooperatif ahlakının var olması
9. Bursa'nın Türkiye'nin batısında bulunan güçlü kooperatif uygulamalarının olduğu illerden biri olması
10. Yerel yönetimlerin kooperatifleri desteklemesi ve kooperatif bilinci ile insanları örgütlenmeye yöneltmesi

İşbirliği/ Destekleme/ Birliktelik

11. Kooperatiflerin ortakları bir arada bulunduğu bir grup olması ile sosyal grup algısı ile birlikte hareket etmeyi sağlaması
12. Kooperatiflerin ortaklar için koruyucu bir sistem olarak ortakların beraber gelişmesine katkıda bulunması
13. Kooperatiflerin, ticaret ve sanayi odaları ile üniversite arasında işbirliği yapabilme yeteneğinin olması
14. Kooperatiflerde işbirliği yapabilecek orta ölçekli ortak sayısının fazla olması
15. Bir gruba ait olma duygusunun kooperatiflerde güçlü olması
16. Kooperatiflerin yalnızca ticari bir işletme olmakla kalmayıp belirli bir sayıda insanın kendi ihtiyaç, dilek ve şikâyetlerini dile getirme şansına sahip oldukları bir platform olması
17. Kooperatifler arası işbirliği yapabilme yeteneğinin olması
18. Kooperatiflerin kolektif çalışması ile iş gücü maliyetlerinin azaltılması

Rekabet

19. Çalışanların ortaklardan oluştuğu kooperatiflerde iş gücünün değer kazanması
20. Kooperatiflerin işletme maliyetleri konusunda rekabetçi olması
21. Kooperatiflerin piyasayı düzenleme özelliğinin olması
22. Kooperatiflerin piyasada fiyat belirleme gücü olması
23. Kooperatifler aracılığıyla yerel ekonomiyle karşılıklı fayda sağlanması
24. Kooperatifin Türkiye'deki gelir düzeyine uygun bir iktisadi yapılanma olması

Bütünsel Ekonomi

25. Kooperatiflerin risk ve kazanç ortaklığı olması özelliği ile riski ve kazancı geniş bir tabana yayabilmesi
26. Kooperatiflerin dış çevrenin saygınlığına, güvenine ve gelişmesine katkı sağlaması
27. Kooperatif ortaklarının bölge halkından oluşmasından dolayı yereldeki ekonomiden karşılıklı faydalanmayı sağlaması

Sosyal Yönlendirme Birlikteliği/ Ekonomik

28. Sermayesi olmaması sebebi ile girişimciliklerin fikirlerini uygulama fırsatı vermesi, AR-GE ve yenilikçiliğe olanak sağlaması
29. Ülkenin alt gelir gruplarının kooperatif çatısı altında birleşerek güçlü ekonomi yaratma potansiyeli

6.1.3.Zayıf Yönler

Farkındalık, Bilinirlik, Algı, Aidiyet

1. Kooperatifçiliğin eksik ya da yetersiz tanınması
2. Kooperatifçilik konusunda Bursa ve Türkiye genelinde toplumsal bilincin olmayışı
3. Kooperatiflerin ortaklarına ve ekonomiye katkılarının toplum tarafından çok fazla bilinmemesi
4. Kooperatifçiliğin iyi yanlarının bilinmemesiyle kooperatifçiliğe özendirilmemesi
5. Toplumda kooperatifçilik aleyhinde oluşan olumsuz algı
6. Üye olunan kooperatife aidiyet duyulmamasından dolayı ortakların kendi kooperatifleri ile iş yapmayı tercih etmemesi
7. Ortakların kooperatifleri yeterince sahiplenmemesi
8. Kişisel beklentilerin kurumsal beklentilerin önünde olması
9. Kooperatiflerin şirket türlerinden biri olduğunun bilinmemesi
10. Kooperatiflerin vergisel yönden avantajlarının bilinmemesi
11. Kooperatiflerin tanıtımının yetersizliği
12. Basın yayın organlarında kooperatiflere, program ve ya kamu spotlarında yeteri kadar yer verilmemesi

Eğitim Yetersizliği

13. Ortakların ve yöneticilerin eğitim seviyesinin istenilen seviyede olmaması
14. Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin eğitim düzeylerinin yüksek olmaması ve konularına hâkim olmamaları
15. İnsan kaynakları sorunları

Finansal Sorunlar

16. Sermaye yetersizliği
17. Güçlü sermaye yapılarının olmaması
18. Sermayelerin düşük olmasından dolayı piyasada çok fazla itibar görmemeleri
19. Finans kaynaklarına erişimde sorun yaşanması
20. Rekabet kavramının yeteri kadar önemsenmeyişinden ötürü zarar oluşması
21. Kooperatiflere devlet desteğinin yetersiz oluşu

Denetim Sorunu

22. Hem iç denetim hem dış denetimin yetersizliği
23. Ortakların denetim konusunda aktif rol almaması

Profesyonel Yönetim

24. Profesyonel yöneticilerin bulunmaması
25. Kurumsal yönetim anlayışının olmaması
26. Uygun işe uygun kişi ilkesinin benimsenmemesi

Ortaklık Yapısındaki Sorunlar

27. Bazı kooperatiflerin ana sözleşmelerinde belirtildiği üzere, kooperatiflerin ortaklar dışında ticaret yapamaması
28. Kooperatiflerde karar mekanizmasının yavaş olması

İşkolu Dışındaki Faaliyetlere Girilememesi

29. İşkolu dışında önemli görülen faaliyetlere yerine getirme yetkisi olmayışı

Ortak İş Yapma Kültürü

30. Ortak iş yapma kültürünün eksikliği
31. Türk insanının toplu iş yapma ve paylaşımcılık ve ortak kazançla nerelere gidebileceğini bilememesi

6.1.4.Fırsatlar

1. Bursa'nın tarım alanları ve üretim sahasının geniş olması sebebiyle yeni kooperatifler kurulması
2. Mevcut kooperatiflerin lojistik ihtiyaçlarının yeni kurulacak kooperatiflerce karşılanması
3. Bursa'da kooperatiflerin gelişmesi ve mevcut kapasitelerinin artırılmasına yönelik bir çatı kooperatif birliği oluşturulması
4. Farklı sektörlerde yeni kooperatiflerin kurulması için yeterli kapasitenin bulunması
5. Kooperatiflerle yenilenebilir enerji alanlarında çalışılma olanağı
6. Bursa'nın coğrafi açıdan stratejik konumunun ülkesel kalkınmayı desteklemesi
7. Bursa'nın kooperatifçilik konusunda tecrübesinin olması
8. Bursa'da Avrupa Birliği ve diğer kooperatifçiliği desteklemeye dönük hibelerden yararlanılması
9. Bursa'daki kamu kurum ve kuruluşlarının kooperatifçilik konusunda olumlu bir yaklaşıma sahip olması
10. Bursa'daki kamu kurum ve kuruluşlarının kooperatifleri bilgilendirici ve yönlendirici bir rol alması
11. Bursa'nın Türkiye'de marka olmuş kooperatiflere ev sahipliği yapması
12. Kooperatiflerin devlet destek ve teşvikleriyle ilgili bilgi sahibi olması ve bunlardan yararlanması
13. Kooperatiflerin ürün yelpazesinin geniş olması
14. Gayrimenkul işletmecilik kooperatiflerinin gelişmesi ile çok daha büyük sermayeli kooperatiflerin oluşturulma potansiyeli
15. Küçük/ orta ölçekteki kooperatif ortaklarının birlikte hareket etmesi ile ortakların hem kendilerinin hem de kooperatiflerin kazanması

6.1.5. Tehditler

1. Devlet desteklerinin kooperatifler için yetersiz kalması
2. Ortaklık kültürünün yerleşmesinde eğitim eksikliği
3. Mevzuattaki yetersizlikler/ bürokrasi
4. Kooperatif yönetimindeki kişilerim bilinç eksikliği
5. Kooperatiflerde mevzuat gereği dışarıdan profesyonel yönetici istihdam edilememesi
6. Kooperatiflere karşı güven eksikliği
7. Geçmişteki kooperatifçilikle ilgili olumsuz olaylardan dolayı toplumun kooperatiflerle ilgili önyargısı
8. Kooperatifin ortakları ifade ettiği algısının geliştirilememesi
9. Kooperatiflerde eğitim eksikliğinden dolayı proje üretilmemesi
10. Kooperatiflerin sorunlarıyla ilgili gerekli analizlerin yapılmamasından dolayı sorunların çözülmemesi
11. Kooperatif yöneticilerinin siyaseti yönetim kararlarına karıştırmaması
12. Kooperatiflerin yüksek vergi sebebi ile rekabetçi olamaması
13. Mali tablolarda bulunan, kooperatiflere özgü olarak giderleştirilemeyen kalemlerin kooperatif bütçelerine etkisi
14. Kooperatifçilik konusunun üç ayrı bakanlığın çalışma alanlarına girmesi
15. Kooperatiflerin üniversitelerle işbirliğinin yetersiz oluşu

6.2. Hedef ve Stratejiler

GZFT oturumunda ortaya konulan zayıflıkları gidermeye, fırsatları değerlendirmeye yönelik bir önceki GZFT oturumuna göre belirlenen 4 başlık altında 4 grup oluşturulmuştur.

Hedef ve stratejilerin çalışıldığı başlıklar şu şekildedir:

Kooperatiflerin Pazarlaması / Markalaşma / Rekabetçilik
Kooperatiflerin Kurumsallaşması / Eğitim
Kooperatiflerin Finansal Durumu
Kooperatiflerde İşbirliği / Ortak İş Yapma Kültürü

Bu başlıklar altında yürütülen grup çalışması ile hedef ve stratejiler ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Her grup kendi konu başlığıyla ilgili hedef ve stratejileri ortaya koyarken, kendi başlığı dışındaki diğer başlıklar için de hedef ve strateji önerilerinde bulunmuştur.

1. Kooperatiflerin Pazarlaması / Markalaşma / Rekabetçilik

Hedef 1.1. Kooperatiflerin ürün ve hizmet bağlamında kendi markasını oluşturması ve ulusal/uluslararası platforma açılması

Strateji 1.1.1. Profesyonel yönetici istihdamı ve profesyonel hizmet sağlanması

Strateji 1.1.2. Dış kaynak kullanımının etkinleştirilmesi

Hedef 1.2. Kooperatiflere yönelik kalite yönetim sistemlerinin oluşturulması ve bunların etkinleştirilmesi

Strateji 1.2.1. Kalite belgesi/sertifika süreçlerinin başlatılması/ tamamlanması

Hedef 1.3. Kooperatiflere ilişkin kamu destek ve teşviklerinde bürokrasinin azaltılması

Hedef 1.4. Kooperatiflerce üretilen tüm ürünleri kapsayacak şekilde devlet desteklerinin belirlenmesi

Strateji 1.4.1. Pazar araştırması yapılarak, ihtiyaç duyulan ve talep edilen ürünlerin belirlenmesi

Hedef 1.5. Kooperatifçiliğin pazarlama/ markalaşma ve rekabetçiliğinin artırılması

Strateji 1.5.1. Kurum içi eğitim ve hizmet satın alımı ile kooperatiflerin kendi stratejilerini oluşturması

Strateji 1.5.2. Kooperatiflerin iştegal konularının tamamında çalışıyor hale gelmesi

Hedef 1.6. Kayıt dışı ekonominin yarattığı olumsuz etkilerin giderilmesi ve buna ilişkin rekabetçiliğinin artırılması

Strateji 1.6.1. Sahanın müfettişlerce denetlenmesi ve mevzuata uygunluğun kontrol edilmesi

2. Kooperatiflerin Kurumsallaşması / Eğitim

Hedef 2.1. Profesyonel yönetim oluşturulması: kooperatifler için mevzuat değişikliği ile yönetimde yüksek okul mezunu kişilerin olmasının sağlanması ve yöneticilerin gerekli eğitimleri almasının sağlanması

Strateji 2.1.1. Yönetime yönelik danışmanlık hizmetleri alınması

Strateji 2.1.2. Yöneticilerin sertifika programlarına katılımının sağlanması

Strateji 2.1.3. Mevzuat değişikliği ile belli kriterleri sağlayan kooperatiflerin yönetimlerinde belli liyakat şartları aranması

Strateji 2.1.4. Devletin profesyonel yönetim oluşması için teşvik politikaları geliştirmesi ve buna ilişkin mali destek programları uygulaması

Strateji 2.1.5. Devlet tarafından kooperatiflerin kurumsal yapısının oluşturulması için danışman desteği vermesi

Hedef 2.2. Temel eğitim düzeyinde bilinç oluşturulması

Strateji 2.2.1. İlkokullardan başlayarak kooperatifçilik eğitimi verilmesi

3. Kooperatiflerin Finansal Durumu

Hedef 3.1. Türk Ticaret Kanunu ve Maliye Bakanlığı mevzuatında kooperatiflerin kurumlar vergisinden muaf tutulması konusunda gerekli değişikliklerin yapılması

Strateji 3.1.1. Üst birliklerin yasama faaliyetleri ve mevzuat uygulamaları ile ilgili daha aktif rol oynaması

Hedef 3.2. Kooperatifler için yatırım ve proje bazında düşük faizle kredi kullanabilme olanağı sağlanması

Strateji 3.2.1. Maliye Bakanlığı ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)'nın gerekli mevzuata ilişkin çalışma yürütmesi

Strateji 3.2.2. Kooperatiflerin proje yönetmesine yönelik proje desteği verilmesi

Hedef 3.3. Kooperatifçilik bankacılığının özendirilmesi

Strateji 3.3.1. Ortak finansman kaynaklarının oluşturulması için kooperatiflerin birlikte çalışması

Hedef 3.4. Kooperatiflerin mali yapılarının güçlendirilmesi

Strateji 3.4.1. Yerelde faaliyet gösteren mali destek veren devlet kuruluşlarının, kooperatiflerin doğrudan yararlanabileceği mali destek programları sunmaları

4. Kooperatiflerde İşbirliği / Ortak İş Yapma Kültürü

Hedef 4.1. Üretim ve pazarlama sürecinde satın alınacak ürün ve hizmetler için öncelikli olarak diğer kooperatiflerden faydalanmak

Strateji 4.1.1. Kooperatiflerin çalıştıkları alanlarının ve iletişim bilgilerinin bulunduğu bir platform oluşturulması

Strateji 4.1.2. İhtiyaç duyulan hizmete yönelik diğer kooperatiflerden alınabilecek hizmetlerin araştırılması ve bu hizmetlerin tanıtımının yapılması

Hedef 4.2 Uluslararası alanda faaliyet gösteren diğer kooperatiflerle işbirliği yapılması

Strateji 4.2.1. İlgili konularda faaliyet gösteren kooperatiflerin belirlenmesi ve karşılıklı eğitim programları ile çalışma ziyaretlerinin yapılması

Hedef 4.3. Birlikte iş yapma kültürünün geliştirilmesi

Strateji 4.3.1. Hayat boyu öğrenme kapsamında temel eğitim düzeyinde birlikte/ ortak iş yapma kültürünün oluşturulması için eğitim verilmesi

Strateji 4.3.2. Kooperatifler arasında iş yapma modelinin geliştirilmesi

Sonuç

'Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Paneli' Bursa ilinde son yıllarda kooperatifçilik alanında düzenlenmiş ilk paneldir. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) ve Bursa Ticaret İl Müdürlüğü ile ortak planlanan ve yürütülen panel öncelikli olarak Bursa'daki kooperatifçilik farklı yönleri ile değerlendirilmiştir.

Ağırlıklı olarak, çalışma ortağı Bursa Ticaret İl Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluk alanında olan Bursa'daki kooperatiflerin ve ilgili kuruluşların katılım sağladığı panel ve çalıştayda Bursa kooperatifçiliği katılımcı kooperatifler çerçevesinde Bursa kooperatifçiliği tartışılmıştır.

Bursa ilinin Türkiye çapında bilinen, önde gelen kooperatifleri tecrübelerini paylaşmış, böylelikle Bursa'nın köklü kooperatif kültürü vurgulanmıştır. Panelde, yeni kooperatif türlerine değinilmiş, Bursa'da kooperatifçiliğin yönü ve geliştirilmesi için öneriler sunulmuştur

Çalıştayda, Bursa kooperatifleri açısından Bursa kooperatifçiliğinin değerlendirilmesi adına yapılan Güçlü Zayıf Fırsat Tehdit (GZFT) analizi ile de katılımcılarla Bursa kooperatifçiliği daha ayrıntılı şekilde irdelenmiştir. Mevcut durumun güçlü, zayıf yönleri ve fırsat ve tehditleriyle irdelenmesinden sonra, Bursa'da kooperatifçilik alanında katılımcı kooperatifler çerçevesinde hedef ve tedbirler ortaya çıkarılmıştır.

Hazırlanmış bu raporla, 'Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Paneli ve Çalıştay Raporu' ile panelde vurgulanan noktalar ortaya konduğu gibi, çalıştay sonuçları paylaşılmıştır. Bunun yanında, bu raporla Bursa kooperatifçiliği adına genel bilgiler Türkiye ve dünya çerçevesinde de toplu bir şekilde sunulmuştur.

Bursa'da kooperatifçilikle ilgili yapılmış bu çalışmanın sunduğu bilgiler ve Bursa'da kooperatifçiliğin gelişmesine katkıda bulunacak katılımcı bir anlayışla oluşturulmuş hedeflerle Bursa'da kooperatifçilik alanının katkıda bulunacaktır. Bursa, geçmişten getirdiği köklü kooperatifçilik kültürü ile dünyanın getirdiği yenilikçi anlayışla da kooperatifçilik alanında başarısını devam ettirecektir.

Kaynakça

- AB Komisyonu http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/cooperatives_en Erişim tarihi: 28.07.2016
- ARSLAN UYSAL, Zehra (2013). "Ticari Hayatın Değişen Kuralları Çerçevesinde Kooperatifçiliğin Yeni Açılımları", Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, Temmuz 2013.
- Avrupa Birliği'nde Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yaşamda Kooperatiflerin Rolü, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Yayını, Ankara, Mart 2003.
- Bursa Ecza Kooperatifi <http://www.bek.org.tr/tarihçe> Erişim tarihi: Haziran 2016
- Bursa Valiliği <http://www.bursa.gov.tr/icerik/181/ekonomi.html> Erişim tarihi: Haziran 2016
- CENGİZ, İsmail (2008). Prusa'dan Günümüze Bursa- Medeniyetin İpek Şehri, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 4. Baskı, Kasım 2008.
- Çağdaş Eğitim Kooperatifi <http://www.cagdas.org.tr> Erişim tarihi: Haziran 2016
- ERÇİN, Ferhat (2004). "Türk Hukuku'nda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri", 1. Basım, İstanbul: Derin Yayınları, 2004.
- Fortune Global 500 listesi <http://fortune.com/global500> Erişim tarihi: Haziran 2016
- GÜVEN, Sami (1997). "Ekonomik Demokrasi ve Servetin Geniş Kitlelere Yayılmasında Kooperatifçilik Politikası", Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1997, s.7-8.
- İÇÖZ, Yıldırım (2004). "Dünyada ve Türkiye'de Kooperatifçiliğin Gelişimi", Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Sayı: 6, Eylül 2004.
- İNAN, Hakkı (2004). "Türkiye'de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli", İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, 2004.
- Japon Üniversite Kooperatifleri Ulusal Federasyonu <http://www.univcoop.or.jp/en/about/report/report-08.html> Erişim tarihi: 28.07.2016.
- KESİN, Mustafa ve Gaffar TAŞKIN (2002) Kooperatifçilik Bilgisi. 1. Basım, Ankara: 2002.
- Kozabirlik <http://www.kozabirlik.com.tr/hakimizda/tarihce.html> Erişim tarihi: Haziran 2016
- KÖSTEKLİ, Şeyma İpek (2005). "İstihdam Stratejileri ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul-2005, s. 97.
- MÜFTÜOĞLU, Hilal ve Volkan AYDOS (2001) Türkiye'de Kooperatifçilik- Türk Konut Kooperatifçiliğine Alternatif Bir Model: Almanya, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2001-46, Aralık 2001.
- OP-Pohjola Group, <https://www.op.fi/op/op-financial-group/op-financial-group/op-financial-group-member-banks?id=81210&srcpl=8&kielikoodi=en> <https://www.op.fi/media/liitteet?cid=151880701&srcpl=3> Erişim tarihi: 28.07.2016.
- Recycling Cooperatives, https://en.wikipedia.org/wiki/Recycling_cooperative Erişim tarihi: Haziran 2016
- ŞARLI, Bahri (2006). 'Daha Sorumlu ve Daha Dayanışma Odaklı Bir Sosyal Ekonomi İçin, Hangi Yöntem Biçimi ve İnsan Kaynakları İdaresi Kullanılmalı', T.K.K. Karınca Dergisi, Temmuz 2006, Sayı: 835.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı- Ekonomik Analiz ve Değerlendirme Dairesi (2012). Kooperatifçilik ve 2012 Uluslararası Kooperatifler Yılı, Yayın No: 96, Ankara 31.01.2012.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü (2012). Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016, Ankara 2012.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü (2013). Dünyada Başarılı Kooperatifçilik Uygulamaları, 2013.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü (2014). Türkiye Kooperatifçilik Raporu 2014.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Bursa Ticaret İl Müdürlüğü veri tabanı, Haziran 2016.
- T.C. Ziraat Bankası <http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Hakimizda/Pages/BankamizTarihcesi.aspx> Erişim tarihi: Haziran 2016
- TOKGÖZ, Zübeyir (2014). Kalkınmanın Gücü Kooperatifçilik, Pelin Ofset, Ankara, Aralık 2014.
- Uluslararası Kooperatifler Birliği http://monitor.coop/sites/default/files/WCM_2015%20WEB.pdf Erişim tarihi: Haziran 2016.
- World Co-operative Monitor (2015) Exploring The Co-Operative Economy Report 2015 http://monitor.coop/sites/default/files/WCM_2015%20WEB.pdf Erişim tarihi: 22.06.2016

Bursa Kooperatifçiliğinin Vizyonu Panel ve Çalıştay İşbirliği Kuruluşları İletişim Bilgileri

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)

Yeni Yalova Yolu 4.Km Buttım İş Merkezi Buttım Plaza Kat 6 16250 Osmangazi/Bursa TÜRKİYE
T. 0224 211 13 27 • F. 0224 211 13 29
bebka@bebka.org.tr • www.bebka.org.tr • twitter.com/tcbebka

Bursa Ticaret İl Müdürlüğü

Fevzi Çakmak Caddesi Fomara İş Hanı No:73 Zemin Üst Kat 16050 Osmangazi/Bursa TÜRKİYE
T. 0224 271 00 45 - 0224 271 00 65 • F. 0224 271 00 24
bursa.tim@gtb.gov.tr • bursa.gtb.gov.tr

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı

Yeni Yalova Yolu 4.Km Buttım İş Merkezi

Buttım Plaza Kat 6 16250 Osmangazi/Bursa TÜRKİYE

T. 0224 211 13 27 • F. 0224 211 13 29

bebka@bebka.org.tr • www.bebka.org.tr

